Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
54, 2 (2014), 419-486

NİYAZİ BERKES YAZINI ÜZERİNE BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ[1]

Gökhan AK•

Öz

Türk düşünce hayatında önemli bir yere sahip toplumbilimci-düşünür Niyazi Berkes ve düşünü üzerine literatürde birçok araştırma ve çalışma mevcuttur. Bununla birlikte, Niyazi Berkes üzerine yapılan lisansüstü tezler dâhil tüm bu çalışmalarda mevcut Niyazi Berkes bibliyografyalarının geliştirilmeye muhtaç olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın ana amacı, Niyazi Berkes'e ait eser ve yazılar, yönettiği lisansüstü tezler ile kendisi ve eserleri hakkında yapılan çalışmaları sınıflandırmaya tabi tutarak bilim dünyasının kullanımına sunmaktır. Bu çalışma, bu sayede bir yandan ileride Niyazi Berkes üzerine araştırma yapacaklara kaynak bulma hususunda katkı sağlarken, öte yandan Niyazi Berkes ile ilgili çalışmaların daha çok hangi konularda yoğunlaştığını ve nelerin hâlâ eksik olduğunu da ortaya koyabilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Niyazi Berkes, Toplumbilim, Toplumbilimci, Entelektüel, Yazın Hayatı, Türk Düşünce Hayatı, Türk Siyasi Hayatı, Bibliyografya.*

Abstract

An Essay of Bibliography on Niyazi Berkes' Writing

There are a great many work and research in the literature on the thinking of Niyazi Berkes, who covers a significant place in the Turkish intellectual world as a sociologist and thinker. However, in all of these works including post-graduate dissertations about Niyazi Berkes, it is observed that these needs to be evolved a more comprehensive Niyazi Berkes bibliography apart from all these stuff. The main aim of this work is to make available for the scientific world by categorizing all the works that had been written by Niyazi Berkes, comprising his own books, papers, post-graduate dissertations that he conducted, as well as the stuff written on himself and his thinking and writings. This work will in this way facilitate on one side for contributing to those in finding sources, who shall make researches on Niyazi Berkes, while on the other side, in making considerations about on which areas the

---

[1] Bu bibliyografya çalışması, yazara ait "Türk Düşünce Hayatında Niyazi Berkes" başlıklı doktora tezinde yer alan Niyazi Berkes bibliyografyasının gözden geçirilerek, yeniden düzenlenmiş halidir.

• Doktor, Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi Bölümü, *gak2081@yahoo.co.uk*.

works on Niyazi Berkes show majority besides which of those are still lacking on his thinking as well.

Keywords: *Niyazi Berkes, Sociology, Sociologist, Intellectual, Writing Life, Turkish Intellectual World, Turkish Political World, Bibliography.*

Giriş

Bibliyografya hazırlıklarının ve çalışmalarının, sosyal araştırmalarda ne denli önem taşıdığı ve temel teşkil ettiği bilinen bir gerçektir. Hızla gelişen toplumların yaşadıkları sosyal problemlerin artışı karşısında yoğunluk kazanan sosyal araştırmalar, bibliyografya çalışmalarının önemlerinin de aynı ağırlıkta artmasını sağlamışlardır. Böylece, günümüzde hemen hemen tüm sosyal araştırmaların yapılabilmesinde konu ile ilgili sağlam bir bibliyografik hazırlığa ihtiyaç olduğu yadsınamaz bir gereklilik olarak sosyal bilimcilerin gündemini işgal etmiştir. Bu anlamda, sayısı her geçen gün artan araştırmalar ölçüsünde, önemleri hızla artan bibliyografya çalışmalarının da temel kaynaklar ve başvuru kitapları arasında sayıldığı görülmektedir. Bibliyografyaların genel ve özel olarak ikiye ayrılmasından hareketle, bu çalışmada gerçekleştirilmeye çalışılan şahıs bibliyografyasının özel bibliyografyalar arasında yer aldığı söylenebilir (Erkal 84-87).

Bilim insanlarının çoğunun, bütün eserlerini ve yazılarını kapsayan eksiksiz bibliyografik kayıtlar tutmadıkları ve hatta yayımlamadıkları görülmektedir. Bu durum da, onlar yaşamdan ayrıldıktan sonra, geride kalan araştırmacıların çoğunlukla bu bilim insanlarının yazın yaşamlarının izini sürüp, onların kapsamlı ve olabildiğince tama yakın bibliyografyalarını ortaya çıkarmalarını dikte etmektedir. Ancak bu yöndeki çalışmaların bir hayli yoğun, özverili ve dikkatli çalışmalar olmaları gerektiği de aşikârdır. Zira bir bilim insanının düşünü üzerine kalkışılan bibliyografya çalışmalarında esas olan, elde mevcut bilinen eser ve yazılar hariç, ilgili yazarın o güne değin bilinmeyen, keşfedilmemiş yazın çalışmalarının bulunup ortaya çıkarılması ameliyesidir. Bu da, genelde oldukça uzun sürebilen ve meşakkatli araştırmaları içeren bir süreçtir. Ayrıca, Niyazi Berkes gibi 1908-1988 yılları arasında uzun denilebilecek bir ömür yaşamış bilim insanlarının bibliyografyaları da, ürettikleri yazınsal faaliyetle mütenasip olmakla birlikte, genelde daha detaylı olarak ortaya çıkmaktadır.

Niyazi Berkes: Yaşamı ve Yazın Hayatı

Niyazi Berkes, Kıbrıs Adası'nın Lefkoşe şehrinde, ikiz kardeşi Enver Berkes'le birlikte, Osmanlı-Türk siyasî tarihi bakımından hayli önemli sayılabilecek bir sene olan 1908 yılının 21 Eylül günü doğmuştur. Babası Hüseyin Hüsnü Bey, Lefkoşe'de devlet hastanesinde çalışmaktadır. Büyük

kardeşlerinden biri olan Mustafa Zahit, Lefke'de eczacıdır. Kadı Ömer Vamık Efendi'nin kızı olan annesi Dervişe Hanım, Kıbrıs'ın varlıklı yerli ailelerinden gelen, kendisine miras kalmış birçok taşınmazlardan oluşan dükkanlarını Rumlara kiralayan bir ev kadınıdır (Berkes, 1982b: 12-13).

Niyazi Berkes, liseye kadar olan öğrenim hayatını Kıbrıs'ta sürdürür. 1923'e gelindiğinde, ailesi İstanbul'a göçer ve Berkes, 1927'de mezun olduğu İstanbul Sultanisi (bugünkü İstanbul Erkek Lisesi) sonrası devam ettiği İstanbul Darülfünunu'nun Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü, aldığı ilave tarih dersleri nedeniyle, 1932 yılında bitirir. Daha sonra Berkes, 1933-1935 yılları arasında, sırasıyla Ankara Halkevi'nde kütüphane sorumlusu, Ankara Maarif Koleji'nde müdürlük, İstanbul Üniversitesi'nde sosyoloji asistanlığı ve askerlik görevlerinde bulunur.

1935 yılında devlet tarafından gönderildiği ABD/Chicago Üniversitesi'ndeki sosyoloji doktora eğitimini, savaş şartları yüzünden tez yazım aşamasında iken, Türkiye'ye geri çağrılarak yarım bırakmak zorunda kalır. 1939'da sosyoloji asistanı olarak girdiği DTCF'de doçentliğe kadar yükselir ve 1948 DTCF Tasfiyeleri olarak bilinen süreçte, aynı fakültedeki Pertev Naili Boratav, Behice Boran, Muzaffer Şerif Başoğlu, Mediha Esenel (Berkes) ve Azra Erhat ile beraber kürsüsünden hukuksuzca atılır. İşsiz kalan Berkes, 1952 yılında Kanada McGill Üniversitesi'nden aldığı teklifi değerlendirerek, yurdu terk eder ve bu üniversitenin İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde aynı yıl göreve başlar. Bu öğretim görevinden 1975 yılında Emeritus Profesör olarak emekli olan Berkes, Kıbrıs'lı akrabalarının da yoğunlukla yaşadığı İngiltere'ye yerleşir. Türkiye'deki yönetici egemen sınıfların Berkes'i hâlâ bir *düşünce şüphelisi* olarak görmeleri nedeniyle, çok istemesine rağmen, emeklilik yıllarında dâhi, o çok sevdiği ülkesine bir türlü geri dönüp yerleşemez. Ancak 1952-1988 döneminde yine de genelde yazları kısa Türkiye seyahatleri olur ve ülkesiyle ilgi ve ilişkisi ölünceye değin kesmez. Doğru'nun (5) tanımlamasıyla; "*İki yüz yıldır neden bocaladığımızı [ve] çağdaşlaşma tarihimizin omurgasını yakala[yan]*" Niyazi Berkes, 18 Aralık 1988 günü İngiltere'de Londra yakınlarındaki küçük sahil kasabası olan Hythe'da ağır bir kalp krizi nedeniyle *yalnızlık içinde* hayata gözlerini yumar.

Coşkun (56-57), çok çeşitli alanlarda ve konularda yazılar kaleme alan Niyazi Berkes'in eserlerini, ele aldıkları konular etrafında üç ana başlık altında toplamaktadır: (1) Osmanlı toplumu ve onun Batılılaşma tarihine ilişkin çalışmaları; (2) Sosyal bilimlere ve sosyoloji disiplinine ilişkin görüşlerini ele aldığı çalışma ve araştırmaları; (3) Çeşitli coğrafyalara yaptığı, sosyo-politik ve kültürel araştırma-inceleme seyahatlerinin izlenimlerini konu alan yazı ve mektuplarından müteşekkil çalışmalar.

Niyazi Berkes'in, bilimden ziyade siyasî olaylara bağlı olarak gelişen fikriyatından beslenen yazın dünyasının çeşitliliği ve farklılığı hakkında çeşitli yorumların yapıldığı ve hükümlerin verildiği de vakidir. Bununla birlikte, temelde bilim insanı olan bir düşünürün fikrî dünyasının ideolojilerden bağımsız olarak, ancak değişen tarihsel-toplumsal koşullara da paralel düşünsel bir evrim gösterdiği, bilim dünyasında sıkça görülen örneklerdendir. Bu nedenle, Berkes'in yazın hayatını, onun entelektüel yaşamını yakından etkileyen sosyo-politik gelişmeler çerçevesinde dönemlendirmek daha uygun bir yaklaşım olacaktır.

Bu anlamda, Niyazi Berkes'in yazın hayatı, 1952'de Kanada'ya gitme öncesi ve sonrası olarak iki ana dönemde incelenebilir. Bu iki dönemin de, hiç kuşkusuz birbirinin içerisine giren, örtüşen düşünsel zenginlikleri bulunmaktadır. Ancak, Berkes'in yazın dünyasını dönemsel olarak sınıflandırdığımız zaman onun yazın hayatıyla ilgili ayrımları saptamanın daha da kolaylaşacağına inanılmaktadır. Dolayısıyla, Berkes'in yazın hayatını: (1) Birinci Dönem (1929-1952); (2) İkinci Dönem (1952-1988) olmak üzere iki temel kısma ayırmak mümkündür. Ancak, doğal olarak bu bibliyografya çalışmasında böylesi bir inceleme metodu yerine, araştırmanın yönelimi açısından, Berkes'in yazınsal faaliyetlerinin bibliyografik sınıflandırma çerçevesinde ortaya konulması benimsenmiştir.

Niyazi Berkes Bibliyografyası Üzerine

Bu çalışma kapsamında hazırlanan Niyazi Berkes Bibliyografyası'nda, esas olarak (Little 1-7), (Sezer 503-507) ve (Coşkun 57-61) kaynaklarında yayınlanmış kapsamlı Niyazi Berkes bibliyografyası çalışmalarından faydalanılmıştır. Bunlara ilaveten, kısmen başvurulan bir diğer önemli kaynak da (Dinçşahin 234-243) olmuştur.[2] Bununla birlikte, yararlanılan söz konusu üç temel bibliyografya hakkında vurgulanması gereken en önemli husus, her üçünün de tam ve eksiksiz olmadığıdır. Dolayısıyla bu bibliyografyaların her birinin farklı niteliklerde eksiklikler barındırdığını vurgulamak önemlidir.

Bu anlamda, örneğin, "Little bibliyografyası"nın olabildiğince tama yakın Berkes bibliyografyası hazırlamayı amaçlamadığı, bu nedenle de,

[2] Dinçşahin'in bu doktora tezinde yer alan bazı bibliyografik nitelikteki belgeler olmuştur. Söz konusu belgeler, Dinçşahin'in tezinde "Ekler" bölümünde yer verilen, "*Niyazi Berkes's CV Submitted to Institute of Islamic Studies*" (234-237) ve "*Niyazi Berkes's List of Publications in Turkish*" (238-243) başlıklı belgelerdir. Anılan belgelerin önemi, bunların Niyazi Berkes'in bizzat kendisi tarafından hazırlanmış olmaları ve onun çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi içermeleridir. Bundan ötürü, bu belgelerden, özellikle yukarıda belirtilen üç ana kaynakta ve diğer farklı kaynaklarda yer alan bilgilerin, karşılıklı ve mukayeseli kontrolü anlamında oldukça fayda görülmüştür.

Niyazi Berkes'in yalnızca belli bir yıla kadar olan telif eser, makale ve çalışmalarını kapsadığı görülmektedir. Aynı şekilde, "Sezer bibliyografyası"nın da Berkes'in yine belli bir yıla kadar olan çalışmalarını içerdiği, ancak birinci bibliyografyadan biraz daha kapsamlı olduğu görülmüştür. "Coşkun bibliyografyası" ise, Niyazi Berkes'in yalnızca bazı alanlardaki çalışmalarını dikkate almakta ve içermektedir. Nitekim Ahmad (xxvii, dipnot 5) da, bahsi geçen birinci ve ikinci temel bibliyografyaların içeriklerinin eksik olduğunu şu ifadelerle ortaya koymaktadır:

> Essays on Islamic Civilization Presented to Niyazi Berkes. ed. Donald P. Little, Leiden 1976. The list of Berkes's publications in this volume covers the period to 1976 and the book reviews to 1964. The list in the memoirs is a little fuller but both lists are incomplete. [Niyazi Berkes'e Armağan: İslam Medeniyeti Üzerine Makaleler, Donald P. Little (Der.). Leiden, 1976. Berkes'in bu ciltteki yayın listesi, 1976'ya kadar olan dönemle 1964'e kadar olan kitap tanıtımlarını kapsar. Anılar'daki liste biraz daha tamdır, ama her iki liste de eksiktir.]

Ayrıca Sezer'in (503, yıldızlı dipnot) yaptığı; "*Bu bibliyografya Essays on Islamic Civilization Presented to Niyazi Berkes (ed. Donald P. Little E.J.Brill 1976.) adlı kitabın içinde yeralmış, Berkes'in yeni kitapları ise oğlu Fikret Berkes tarafından eklenmiştir.*" şeklindeki açıklamadan, "Sezer bibliyografyası"nın Little'ın İngilizce bibliyografyasının tercümesi olduğu ve Berkes'in telif eserlerinin de, oğlu Fikret Berkes tarafından hazırlanarak Sezer'in bibliyografya çalışmasına eklendiği anlaşılmaktadır. Kayalı (50) da bu noktaya dikkat çekmekte ve hatta Berkes'in anı kitabı *Unutulan Yıllar*'ın (1997) sonundaki Niyazi Berkes bibliyografyasının yetersizliğine vurgu yapmaktadır:

> …bir de 1976 Brill basımı olarak Donald P. Little'in editörlüğünü yaptığı bir armağan kitap bulunmaktadır… Türkiye'de Çağdaşlaşma kitabı yeniden yayınlanırken… armağan kitabın 1. ve 7. sayfaları arasında bulunan Niyazi Berkes bibliyografyasının da yayınlanması anlamlı görülebilir. Bu durum aynı zamanda Unutulan Yıllar'ın sonunda yayınlanan Niyazi Berkes bibliyografyasının ne kadar yetersiz olduğunu gösterecek mahiyettedir.

Dolayısıyla Berkes'in anı kitabı sonundaki Sezer bibliyografyasından esas olarak Little'ın İngilizce bibliyografyasıyla karşılıklı mukayese ve elde edilen yeni Berkes çalışmalarının

doğruluklarının kontrol edilmesinde yararlanıldığını belirtmek uygun olacaktır. Ancak yine de yararlanılan söz konusu üç temel Berkes bibliyografyasının da -örneğin Berkes'in tüm gazete yazılarını veya tercüme ettiği kitapları içerme anlamında- tam ve bütünlüklü olmayıp, birçok eksiklik içeriyor olmalarına rağmen, literatürde şimdiye kadar hazırlanmış en kapsamlı Berkes bibliyografyaları olmaları yüzünden, bu olumsuz durumun bir noktaya kadar göz ardı edilebileceği aşikârdır.

Bununla birlikte, aslında bu üç bibliyografyada eksikliklerinden de öte, çok daha önemli bir sıkıntı tespit edilmiştir. Bu sıkıntı, söz konusu üç bibliyografyada da yer alan özellikle makale ve/ya çalışmaların yayım tarihi, sayfa numarası, başlık, dergi sayı numarası gibi bilgilerinin hatalı olduğudur.[3] Doğal olarak bu durumun gerek söz konusu bibliyografyalardan yararlanan araştırmacıları yanıltacağı, gerekse çağımızın gelişkin bilişim ortamında hatalı bilgilerin hızla yayılmasına yol açacağı aşikârdır. Bu nedenle, söz konusu üç bibliyografya çalışması üzerinden Niyazi Berkes'in çalışmalarını araştırırken fark ettiğimiz ve özellikle de akademik çalışmalar açısından oldukça hassasiyet yaratacağını düşündüğümüz bu durum, bu çalışma kapsamında olabildiğince doğru, bütün ve tama yakın bilgiler ve künyeler içeren bir Niyazi Berkes bibliyografyası hazırlamaya karar vermemizde etkili başlıca unsurlardan biri olmuştur.

Bu çerçevede, Niyazi Berkes bibliyografyası hazırlama yolunda aldığımız ilk ve aslında en önemli prensip kararı, bibliyografyanın doğruluğu, güvenilirliği ve olabildiğince tama yakınlığını sağlayabilme iradesi olmuştur. Bunu teminen de, bibliyografyada yer alacak her kaynağın kendisinin, bizzat bire bir gözle görülüp, her şeyiyle kontrol edilmesi vazgeçilmez bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Zaten doğru ve güvenilir bilgi vermek, araştırmacının görevi değil, temel niteliğidir ve bu da vazgeçilmez bir hakikattir.[4]

---

[3] Hatta Niyazi Berkes hayattayken 1985 yılında çeşitli alanlardaki eski yazılarından derlenen *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları* (1985a) başlıklı telif eserinde bile bazı maddi hatalar mevcuttur. Örneğin söz konusu kitabın 261 ile 268. sayfaları arasında "Eğitim Kongresi: Gençlik ve Ahlak Sorunları" başlığıyla 20 Şubat ve 30-31 Mart 1943 tarihlerinde *Tan* gazetesinde yazı dizisi halinde yayımlandığı belirtilen yazılar, gerçekte *Vatan* gazetesinde yayımlanmıştır.

[4] Bu yönde girişilen kapsamlı Niyazi Berkes bibliyografyası hazırlama faaliyetleri sırasında elde edilen, incelenen ve mevcut üç bibliyografyadaki bilgilerle karşılaştırılan kaynak bilgilerinde tespit edilen önemli maddi hatalara verilebilecek bazı örnekler şu şekildedir: (1) *Unutulan Yıllar*, sayfa 503'te; "*"Behaviorism", Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası, III/1 (1931), 13-21*." şeklinde yer verilen bilginin doğrusunun, "Niyazi, Ahmet. (A.Niyazi). (1930). Behaviorism. *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, 2, 78-93." şeklinde olduğu tespit edilmiştir. (2) *Unutulan Yıllar*, sayfa 503'te; "*"Modern İçtimaiyatın Menşeleri" Siyasî*

Açıklanan nedenlerden dolayı, bu çalışma kapsamında hazırlanan Niyazi Berkes bibliyografyası, söz konusu üç temel bibliyografya kaynağına ilaveten, kütüphaneler, sahaflar, lisansüstü tezler, kitaplar, makaleler, internet ve ulaşılabilen tüm kaynakların itinalı, karşılaştırmalı bir şekilde araştırılması, taranması, kaynaktan kaynağa iz sürülmesi, incelenmesi ve karşılıklı mukayese ve kontrol edilmesi ile ortaya çıkarılmıştır. Bundan ötürü, bibliyografya çalışmasında Berkes'in düşünce dünyasına da ilişkin ilginç ve bir o kadar da önemli olduğu düşünülen bazı tespitlerde bulunulmuştur.

Bunlardan ilki, Niyazi Berkes'in tespit edilen, yayımlanmış ilk yazısıdır. Literatürde çeşitli kaynaklarda belirtildiğinin aksine, tespit edebildiğimiz kadarıyla Niyazi Berkes'in ilk basılı yazısı, *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*'nın Temmuz-Eylül 1929 tarihli birinci sayısında, "Ahmet Niyazi" adıyla yayımlanmıştır. Anılan yazı, Chicago Üniversitesi yayını *Amerikan İçtimaiyat Cemiyeti Neşriyatı* başlıklı bir eser hakkında altı sayfalık kitap tanıtım yazısıdır.

Verilebilecek bir başka örnek, 1940'lı yıllarında İzmir'de yayımlanan *İzmir Kültür Gazetesi*'dir. Kurdakul (19) anılarında, Asım Kültür ile Cihat Gökçek'in İzmir'de 1943-1946 yılları arasında 15 günde bir yayımladıkları *İzmir Kültür Gazetesi*'nin önemli bir özelliğinin, yine o tarihlerde Ankara'da yayımlanan *Yurt ve Dünya* dergisi ve onun yazarlarıyla da yakın irtibat halinde olduğunu belirtir ve ekler; "*O yıllar Behice Boran, Niyazi Berkes, Pertev Boratav Ankara'da "Yurt ve Dünya"yı çıkarıyorlar. Bu derginin başta gelen yazarlarını zaman zaman görüyoruz İzmir Kültür dergisinin sayfalarında.*" Bu satırlardan yola çıkarak, söz konusu gazete 19 Ağustos 2014 günü İzmir Milli Kütüphanesi'nde incelenmiştir. Ancak, gazetenin anılan kütüphanede sadece 29 Ekim 1942-15 Ekim 1943 tarihleri arasındaki ilk 20 sayısı mevcut olduğundan, yayımlanan tüm nüshaları incelenememiştir. Bununla birlikte, gazetenin Kurdakul'un ifadeleri meyanında incelenen anılan kütüphanede mevcut ilk 20 sayısında Niyazi Berkes'in herhangi bir yazısına rastgelinmemiştir.

İlimler Mecmuası, II/19-21 (1932), 384-89; 416-31; 467-82." şeklinde yer verilen bilginin doğrusunun, "Hüsnü, Niyazi. (Ekim ve Kasım 1932). Bugünkü İçtimaiyatın Menşeleri: I. Şefkat Devri. *Mülkiye Mecmuası*, 19-20, 23-25." şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Bu konudaki örnekleri çoğaltmak mümkündür; ancak yukarıda sunulan iki örnek dâhi, ne tür hatalarla karşılaştığımızı göstermeye yetecek niteliktedir. Bununla birlikte, bazı maddi hatalara sahip olduklarını tespit etmiş olsak da, yine de bahse konu üç bibliyografyanın literatürde tarafımızdan tespit edilebilmiş, bibliyografya çalışmamızda verdikleri bilgilerle önümüzde yeni araştırma kulvarları açmış ve üçünden de mukayeseli olarak azami derecede yararlanılmış en kapsamlı bibliyografyalar olduğunu vurgulamak da hakkaniyetin gereği olacaktır.

Yine Niyazi Berkes bibliyografyası çalışmaları kapsamında üzerinde uğraştığımız, ancak sağlıklı bir sonuca ulaşamadığımız ve aydınlatamadığımız konu, Niyazi Berkes'in 1930'ların ortalarında İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun *Yeni Adam* gazetesinde müstear isimle yazdığı yazıların tespiti çalışmalarıdır. *Unutulan Yıllar*'da (1997) Berkes, 1933 yılında yapılan Darülfünun (Üniversite) Reformu sonrasında, aynı yıl Ankara'da Maarif Cemiyeti'nin okulundan istifa ederek ayrıldığını ve İstanbul Üniversitesi'nde asistan olarak görevlendirildiğini belirtmektedir. Berkes, yine bu dönemde Üniversite'den uzaklaştırılan hocalar arasında yer alan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nu bir gün Bâbıâli caddesindeki yazıhanesinde ziyaret ettiğini aktarır. O tarihte Üniversite ile ilişkisi kesilmiş olan Baltacıoğlu, bu sırada *Yeni Adam*[5] isminde haftalık bir fikir gazetesi yayınlama işiyle meşguldür. Berkes (106) anılarında, Baltacıoğlu ve *Yeni Adam*'la olan sonraki ilişkisini şöyle aktarmaktadır; "*Daha sonra Amerika'ya gidince mektuplaştık, çıkardığı dergiye takma ad [müstear isim]*[6] *altında bir iki yazı gönderdim.*"[7] Bununla birlikte, gerek *Yeni Adam*'da, gerekse başka ilgili kaynaklarda yapılan araştırmalarda, Berkes'in ne *Yeni Adam*'da kullandığı müstear isim, ne de müstear isimle yazdığı yazılar tespit edilebilmiştir.

Yine 1940'lı yıllardaki Niyazi Berkes-*Tercüme* dergisi beraberliği de bir diğer ilginç konudur. Birinci sayısı Maarif Vekâleti tarafından 19 Mayıs 1940 tarihinde yayımlanan *Tercüme* dergisinin önemi ile sonraki yıllarda

---

[5] *Yeni Adam*, İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından 1934-1978 yılları arasında 928 sayı yayımlanan haftalık bir dergidir (Sönmez 487). Ancak, Sönmez'in verdiği bilginin aksine, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun kendisi dahi çıkardığı yayını "haftalık gazete" olarak tanımlamaktadır ki, yayının fasikül başlıklarında da "gazete" yazmaktadır.

[6] Niyazi Berkes'in ABD'den *Yeni Adam*'a gönderdiği yazılarında ne maksatla müstear isim kullandığı anlaşılamamış olmakla birlikte, yine aynı dönemde Almanya/Münih'de doktora eğitiminde olan Pertev Naili Boratav'ın ise, *Yeni Adam*'a herhangi bir müstear isim kullanmaksızın kendi gerçek ismiyle yazılar gönderdiği görülmüştür.

[7] Niyazi Berkes'in, *Yeni Adam*'a hangi takma ad (müstear isim) ile yazmış olabileceğine ilişkin bir bilginin mevcudiyeti için yapılan incelemede, öncelikle Tuna Baltacıoğlu'nun *Yeni Adam Günleri-Yaşantı* (1998) başlıklı yetkin eserine başvurulmuş; ancak anılan kaynakta yapılan detaylı incelemede, bu konuda açıklayıcı bir bilgiye rastgelinmemiştir. Ayrıca Baltacıoğlu'nun (17, 40) kitabında, gazetenin 1934 yılındaki ilk yazı kadrosunda "Niyazi Remzi" adlı bir öykü yazarından da bahsedilmektedir. Ancak, yapılan değerlendirmede, bu kişinin, uzmanlık alanı dikkate alındığında, Niyazi Berkes olmadığı kanaatine varılmıştır. Ayrıca gazetenin ilk yazı kadrosunda, 1940'lardaki *Yurt ve Dünya*'dan bilinen Adnan Cemil (Cemgil) ve Hüseyin Avni'nin (Şanda) olduğu görülmektedir. *Yeni Adam* Yazı Ailesi'nin 1934-1946 yılları arasındaki kadrosunda ise, Mediha Berkes'in yer aldığı görülmüştür (Baltacıoğlu 17). Gazetenin yazı kadrosuna Mediha Berkes'in, yazar kadrosunun 1937-1939 yılları arasındaki genişlemesi esnasında katıldığı görülmektedir (Baltacıoğlu 98).

kazandığı popülaritenin, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel (1) tarafından da vurgulandığı görülmektedir.[8] Bu nedenle, dönemin kamu sektöründe önemli ve hayli bilinen *Tercüme* dergisinde, örneğin Pertev Naili Boratav ve Behice Boran'ın yaptıkları tercümelerin derginin daha birinci sayısından itibaren yer aldığı görülmesine rağmen, Niyazi Berkes'in ilk tercümesinin[9] 19 Kasım 1946'da derginin 39-40. birleşik sayısında (Cilt: 7) yayınlanması ilginçtir.[10] Bu yazı, aynı zamanda Berkes'in anılan dergide yayımlanan tek yazısıdır.[11]

Bir başka tespitimiz ise, genel kanının aksine, Behice Boran'ın yayımladığı *Adımlar* dergisinde Berkes'in hiçbir yazısının neşredilmemiş olması, aksine 1940'lı yılların *Ant* dergisinde ise bazı yazılarının yayımlandığıdır.

Niyazi Berkes bibliyografyasına ilişkin bu açıklamalar tahtında vurgulanabilecek nihai husus şudur: Bu çalışma, muhakkak ki Niyazi Berkes'in tüm yazılarını ve neşrini kapsayan, tam ve eksiksiz bir bibliyografya değildir ve başlangıcından beri de kesinlikle böyle bir iddiası olmamıştır. Ancak bu bibliyografyanın ana amacı, geçmiş

---

[8] "Tercüme dergisi Türk aydınlarının sevgisini ve ilgisini kazandı. Her yerden aranıyor… Türlü vesilelerle meydana koyduğum bir dileği bir kere de burada tekrar edeceğim: Tercüme dergisi Türk öğretmeni için bir ders kitabıdır. Yalnız dil ve edebiyat okutan arkadaşlarıma söylemiyorum; beşerin yarattığı büyük dimağların hayat ve kâinat görüşlerinden haberdar olmak, matematik, fizik, biyoloji öğretmenleri için de zaruridir. Geniş bir hümanizmacı kültüre bağlı olmıyan ihtısasların, yetiştirilecek insanlar önünde mürebbiyi ne derin bir acze yuvarladığı artık görülmelidir. Bu etraflı terbiyeyi almamış olanların, hangi mesleğin neresinde bulunurlarsa bulunsunlar, dar kafalı ve şaşı görüşlü oldukları muhakkaktır. Tercüme dergisi devam azminin yazılı bir belgesi oldu ve böyle olacaktır. Ona girecek imzaları, şimdiye kadar girmiş olanlar gibi bütün yüreğimle kutlarım. Okumak, yazmanın ilk şartıdır. İnsanlık, düşünmekle başlar ve düşündüğünü söyleyip yazarak devam eder."

[9] Söz konusu tercümenin ayrıntısı için bkz. (Berkes, 19 Kasım 1946: 222-230)

[10] Bu konuda incelenen *Tercüme* dergisi ciltleri, Maarif Vekâleti Maarif Matbaası tarafından basılmış olan Mayıs 1940-Mart 1941 zaman aralığını kapsayan Cilt-I ile başlamaktadır. Bu birinci ciltteki ilk sayı, 19 Mayıs 1940 tarihli *Tercüme* dergisi birinci sayısıdır. Söz konusu dergi ciltleri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde incelenmiştir.

[11] Bunun esas sebebinin, Niyazi Berkes'in 1941'den itibaren gerek DTCF'de ilmi öğretim faaliyetleri kapsamında Norman Scott Brien Gras'tan 1941'de çevirdiği *Ekonomik Sosyolojiye Giriş* başlıklı eser veya *Yurt ve Dünya* dergisinin 1944'te kapatılması ertesinde Harold J. Laski'den 1945'te çevirdiği *Demokrasi ve Sosyalizm* başlıklı eser, gerekse de Plato'dan 1942'de çevirdiği *Sokrates'in Müdafaası*; Aristoteles'ten 1944 ve 1946 yıllarında çevirdiği toplam 8 ciltlik *Politika* ve Sigmund Freud'dan 1947'da çevirdiği *Totem ve Tabu* başlıklı eserler olduğu düşünülmektedir. Keza sayılan bu eserlerin Berkes'in vaktini yeterince aldığı aşikârdır. Dolayısıyla Berkes'in *Tercüme Dergisi*'nde neredeyse hiç görünür olmamasının altında yatan ana sebebin, bu yoğun tercüme faaliyetleri olması mümkündür.

bibliyografyalardaki bir takım eksiklik veya hataları gidermeye çalışmanın yanında, esas olarak, gelecekte Niyazi Berkes üzerine çalışacak başka araştırmacılara rehberlik edip, onlara destek sağlamak ve onların, hazırladığımız bu bibliyografyayı yapacakları çalışmalarla daha da geliştirmelerine olanak sağlayabilmektir. Bu bağlamda şimdi, Berkes'in "Telif Eserleri"nden başlamak suretiyle, bu çalışma kapsamında hazırlanan Niyazi Berkes Bibliyografyasının sunumuna geçilecektir.

NİYAZİ BERKES BİBLİYOGRAFYASI:[12]

1. TELİF ESERLERİ (KİTAPLARI):

Berkes, Niyazi. (1942a). *Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma-Birinci Kitap*.[13] Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Enstitüsü Neşriyatı.

Berkes, Niyazi. (1942b). *Propaganda Nedir?*. Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi.

Berkes, Niyazi. (1946). *Siyasî Partiler: İngiltere, Amerika, Fransa ve Amerikada*. İstanbul: Yurt ve Dünya Yayınları.[14]

Berkes, Niyazi. (1964). *The Development of Secularism in Turkey*.[15] Montreal: McGill University Press.[16]

---

[12] Bu bibliyografya çalışmasında, Niyazi Berkes'in her türlü çalışmasının başlığında bulunan tüm harf, yazım, imla, anlam ve baskı hataları olduğu gibi bırakılmış; başlıklar üzerinde de hiçbir düzeltme yapılmamış, başlıklar dahil, tüm ifadeler nasıl görüldüyse, bibliyografyaya da öylece orijinal haliyle aktarılmış; harf vb. düzeltmeler yapılmamıştır.

[13] Türkiye'de toplumsal yapı araştırmaları alanında yapılan ilk monografilerden biri olan bu çalışmayı Niyazi Berkes, önce iki ciltlik bir kitap halinde yayımlamayı düşünmüştür. Bu durum, Berkes'in (1942: 172) eserin birinci kitabının sonundaki şu ifadelerinden anlaşılmaktadır; "*Bu eserde mevzuumuz olan köy cemaatlerinin mekânda taazzuvunu, demografik bünyesini, ekonomik kuruluşunu, iş hayatının teşkilâtlandırılmasını, teknolojik sistemini, ve nihayet sosyal zümrelerin organizasiyonunu ve bu organizasiyonda hâkim olan prensipleri tetkik etmiş olduk. Köy cemaatinin sosyal hayatının diğer cephelerinin ayni şekilde gözden geçirilmesini ve genel neticelerin çıkarılmasını bunu takip edecek olan ikinci kitaba bırakıyoruz.*" Ancak bu iki cilt planlanan kitap çalışması yarım kalmış ve Berkes yalnızca köy toplumunun işleyişi hakkında detaylı bilgiler sunduğu köy sosyolojisi alanındaki birinci çalışmasını yayınlayabilmiştir. Muhtemelen köylerdeki toplumsal değişmeye ve bunun, Türk İnkılâbı'nın köylere yeterince inememesi üzerindeki etkilerine ilişkin bilimsel yanıt ve önerileri içermesi düşünülen ikinci kitap çalışması bilemediğimiz nedenlerden ötürü gerçekleşememiştir.

[14] Bugüne dek ikinci baskısı yapılmamış olan bu eserin 1946 tarihli birinci baskısında orijinal eser başlığı "*İngiltere, Amerika, Fransa ve Amerikada*" şeklinde yer almaktadır. Ancak, kitabın içeriği dikkate alındığında, aslında kitap başlığının "İngiltere, Amerika, Fransa ve Almanyada" şeklinde olması gerektiği, bahse konu orijinal başlığın ise, baskı hatası sonucu meydana geldiği görülmektedir.

Berkes, Niyazi. (t.y.). *200 Yıldır Neden Bocalıyoruz?*. (y.y.y.): Yön Yayınları.[17]

Berkes, Niyazi. (1965a). *İkiyüz Yıldır Neden Bocalıyoruz?*. (2.b.). İstanbul: İstanbul Matbaası.

Berkes, Niyazi. (1965b). *Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*. İstanbul: Yön Yayınları.

Berkes, Niyazi. (1969). *Arap Dünyasında İslamiyet Milliyetçilik Sosyalizm*. İstanbul: Köprü Yayınları.

Berkes, Niyazi. (Aralık 1969). *The Transformation of the Kemalist Regime*. Regional Studies No. 201, Harvard University, Center for Middle Eastern Studies.

Berkes, Niyazi. (1969-1972).[18] *100 Soruda Türkiye İktisat Tarihi (1. Cilt: Osmanlı Ekonomik Tarihinin Temelleri)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.[19]

Berkes, Niyazi. (1970-1975).[20] *100 Soruda Türkiye İktisat Tarihi (2. Cilt: Osmanlı Devletinin Ekonomik Çöküşü)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Berkes, Niyazi. (1973/ 1979?[21]/ 2002).[22] *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Ankara: Bilgi Yayınevi (1973)/ İstanbul: Doğu-Batı Yayınları (1979?)/ Ahmet Kuyaş (Yay.Haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (2002).[23]

---

[15] Niyazi Berkes'in, muhtemelen Eylül 1962'de McGill Üniversitesi İslamî Araştırmalar Enstitüsü'ne verdiği bir özgeçmişinin "Yayıma Verdiği Çalışmalar" (Given For Publication) bölümündeki, "*Niyazi Berkes, The Rise and Development of Secularism in Turkey, by Columbia University Press, New York*" şeklindeki ifadeden (Dinçşahin 237), Berkes'in bu İngilizce başyapıtı için öngördüğü ilk başlığı yakalamak mümkündür.

[16] Bu eser, Niyazi Berkes'in ilk başyapıtıdır. 1964 yılında ilk baskısı İngilizce olarak yapılmıştır. Cumhuriyet'in 50. yılı münasebetiyle Türkçe sürümü ve Berkes'in ikinci başyapıtı niteliğindeki *Türkiye'de Çağdaşlaşma* başlıklı eser ise 1973 yılında yayımlanmıştır. Türkçe sürümü, her ne kadar genelde İngilizce yayımlananın tercümesi olarak kabul edilse de, bunun oldukça hatalı bir anlayış olduğu düşünülmektedir, zira iki kitap da birbirinden ayrı başlı başına birer eserdir ve içerikleri farklıdır.

[17] Bu baskının, birinci baskı olduğunu teyit eden bir açıklama, kitabın 1965 tarihli ikinci baskısının 2. sayfasında yer almaktadır; "*Bu kitabın içindekiler 1962 sonbaharında yazılmış, 1962-63'de Yön Dergisinde çıktıktan sonra 1964'de birinci basısı yayınlanmıştır. Bu, düzeltmeleri yazarın kontrolundan geçmiş ikinci baskısıdır.*" (Berkes, 1965a: 2) Ayrıca bu kitabın, Yön Yayınları'ndan çıkan ilk kitap olma ayrıcalığını da kazandığını vurgulamak önemlidir.

[18] 1969 tarihli olan eser birinci, 1972 tarihli olan eser ise "gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2. baskı"dır.

[19] Niyazi Berkes'in bu eseri, bir zamanlar Milli Kütüphane Materyal Şube Müdürlüğü'nce yasaklanan kitaplar arasında yer almıştır (*Milliyet*, 21 Eylül 1989: 12).

[20] 1970 tarihli olan eser birinci, 1975 tarihli olan eser ise "genişletilmiş 2. baskı"dır.

Berkes, Niyazi. (1975a). *Türk Düşününde Batı Sorunu*. Ankara: Bilgi Yayınevi.[24]

Berkes, Niyazi. (1975b). *İslâmlık, Ulusçuluk, Sosyalizm (Arap Ülkelerinde Gördüklerim Üzerine Düşünceler)*. (2.b.). Ankara: Bilgi Yayınevi.[25]

Berkes, Niyazi. (1976). *Asya Mektupları (Gezi, İzlenimler, Eleştiriler)*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.

Berkes, Niyazi. (1982). *Atatürk ve Devrimler*. İstanbul: Adam Yayıncılık.[26]

Berkes, Niyazi. (1984). *Teokrasi ve Laiklik*. İstanbul: Adam Yayıncılık.[27]

Berkes, Niyazi. (1985). *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. İstanbul: Adam Yayıncılık.[28]

---

[21] Kitabın Doğu-Batı Yayınları'ndan çıkan bu baskısında yayım yılı bulunmamaktadır. Ancak "1979?" şeklinde ifade edilen tarih, YKY'ndan çıkan 2013 tarihli 19. baskının 4. sayfasındaki bilgiden alınmıştır. Ancak, Doğu-Batı Yayınları'ndan çıkan bu basım tarihi olmayan baskının girişinde yer alan Berkes'in önsözünün tarihinin "Mart 1978" olması da, kitabın basım yılı konusunda ayrıca bir belirsizlik yaratmaktadır.

[22] Yapı Kredi Yayınları'nda Ahmet Kuyaş tarafından yayına hazırlanarak, birinci baskısı 2002 yılında yapılan eserin, aynı yayınevinde son olarak Mart 2014 ayında 20. baskısı yapılmıştır.

[23] Cumhuriyet tarihine damgasını vurmuş 75 kitaptan biri ve vazgeçilmez bir kaynak olarak kabul edilen (Soydemir, 8 Kasım 1998: 10) Niyazi Berkes'in bu başyapıtının, *İslamlık, Ulusçuluk, Sosyalizm* kitabı ile birlikte, *İkibin'e Doğru* dergisince ele geçirilip, bu derginin 28. sayısında kamuoyuna açıklanan ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın 02 Mart 1987 tarihli ve 206 sayılı emri çerçevesinde Kara Kuvvetleri bünyesinde okunması yasaklanan 96 yazarın 280 yapıtı içerisinde olması (Soysal, 15 Temmuz 1987: 11) hayli manidardır.

[24] Berkes'in (1975: 8) bu eserine ilişkin açıklaması şu şekildedir; "Bu kitap, daha önce çıkmış olan iki kitabın birleştirilmesinden oluşmuştur. Birincisi "İki Yüzyıldır Neden Bocalıyoruz?" başlığı altında 1962-63'te önce "Yön" dergisinde çıkmıştı. (Bu başlığı dergiyi çıkaranlar koymuştu.) 1964'te gene bu başlık altında kitap olarak yayınlandı. 1965'te ikinci baskısı çıktı. İkinci kitap da gene "Yön" dergisinde "Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler" başlığı altında sergilendikten sonra, 1965'te kitap olarak yayınlanmıştı. Bu iki kitabın yeni baskılarının çıkarılması isteği karşısında, ikisinin birbirini bütünler nitelikte olduğunu düşünerek, bir kitap içinde birleştiriyorum."

[25] Bu eser, ikinci baskıdır. Nitekim 1969 baskılı Arap Dünyasında İslamiyet Milliyetçilik Sosyalizm başlıklı birinci baskı eser, ikinci baskısını 1975 yılında bu kez İslâmlık, Ulusçuluk, Sosyalizm (Arap Ülkelerinde Gördüklerim Üzerine Düşünceler) adıyla yapmıştır.

[26] Niyazi Berkes'in, Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet ve devrimler ile ilgili çeşitli tarih ve yerlerde yayımlanmış makale, inceleme ve çalışmalarını bir araya getiren toplu derleme yapıtlarının birinci kitabıdır.

[27] Niyazi Berkes'in, teokrasi, laiklik ve din-siyaset-toplum ilişkilerini irdeleyen çeşitli tarih ve yerlerde yayımlanmış makale, inceleme ve çalışmalarını bir araya getiren toplu derleme yapıtlarının ikinci kitabıdır.

Berkes, Niyazi. (1997). *Unutulan Yıllar*. Ruşen Sezer (Yay.Haz.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Berkes, Niyazi. (1998). *The Development of Secularism in Turkey (With a New Introduction by Feroz Ahmad)*. New York: Routledge ve London: Hurst & Company.[29]

Berkes, Niyazi. (2002). *Patrikhane ve Ekümeniklik*. İstanbul: Kaynak Yayınları.[30]

2. DERGİ MAKALE VE YAZILARI:

Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası (İstanbul):[31]

A.N.[32] [Ahmet Niyazi]. (Temmuz-Eylül 1929). Hulâsalar ve Tahliller: Mevkuteler: Publications of the American Sociological Society (Amerikan İçtimaiyat Cemiyeti Neşriyatı) vol. xxıı, 1928. (The

---

[28] Niyazi Berkes'in, felsefe, toplumbilim ve sosyo-politik konulara ilişkin çeşitli tarih ve yerlerde yayımlanmış makale, inceleme ve çalışmalarını bir araya getiren toplu derleme yapıtlarının üçüncü kitabıdır.

[29] 1964 yılında aynı başlıkla ilk baskısı yapılan eserin, 1998 yılında Feroz Ahmad'ın yazdığı yeni ve kapsamlı bir giriş yazısı ile New York ve Londra'da yapılan ikinci baskısıdır.

[30] Bu eser, Niyazi Berkes'in, Rum Ortodoks Kilisesi ve Patrikhanesi'nin Osmanlı-Türk Tarihi ile olan ilişkileri üzerine *Yön* gazetesinin 1964 yılına ait 82, 83, 84 ve 90. sayılarında yayımlanan yazılarının bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Ayrıntı için bkz. *a.g.e.*, s. 7.

[31] Niyazi Berkes'in düşün hayatındaki ilk basılı çalışmalarının yayımlandığı ve döneminde Türk Felsefe Cemiyeti'nin resmi organı olarak üç ayda bir neşredilen İstanbul menşeli bu dergide Berkes'in, 1934 Soyadı Kanunu'ndan önce olduğu için "Ahmet Niyazi" adını betimleyen "A.N." veya "A.Niyazi" şeklinde kısaltmalar kullandığı görülmektedir. Bu kısaltmaların sahibinin Niyazi Berkes olduğunun kanıtı, Berkes'in (1997: 55-56), 1928 yılında girdiği İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümüne ilişkin anılarıdır; "*Benim en çok sevdiğim profesör Mehmet İzzet olmuştu... Onun ölümü üzerine dersini sürdürmek üzere Mehmet Servet adlı daha genç bir hoca geldi.. Mehmet Servet, İstiklâl Lisesi sahibi ve zengin bir kişi olan Agâh Sırrı Bey'in para yardımı ile Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası'nı çıkarmaya başladığı zaman derginin yazı ve basım işlerini bana yaptırdığından, ilk yazabildiğim bir iki yazı orada çıktığı gibi derginin basımı işleri ile ilişki kurmama, o yönde de pratik bilgi edinmeme yaradı.*"

[32] Bir kitap tanıtımı olan bu yazının sonunda yer alan ve yazarının kimliğini belirten "A.N." kısaltmasının açılımı "Ahmet Niyazi"dir. Bu durum, söz konusu derginin 1930 tarihli 2. numaralı sayısında "A.Niyazi" rumuzuyla yazılan "Behaviorism" başlıklı yazının sonunda yazarın kimliğinin "A.Niyazi" olarak betimlenmesi ve aynı makalenin devamı olarak 93. sayfada yer alan "Münakaşe ve Tenkit" başlığının sonunda ise "A.N." kısaltmasının kullanılmasından anlaşılmaktadır.

University of Chicago Press yayını).[33] *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, 1, 54-60.

A.Niyazi.[34] [Ahmet Niyazi]. (1930). Behaviorism. *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, 2, 78-93.

İş Mecmuası (İstanbul):

Hüsnü, Niyazi.[35] (Çeviren). (Nisan 1934). Bugünkü Amerika İçtimaiyatı (Yazan: Charles A. Ellwood). *İş Mecmuası*, 1(2), 109-116.

Mülkiye Mecmuası (İstanbul):[36]

---

[33] Söz konusu kitap tanıtım yazısı, yaptığımız incelemelerden tespit edebildiğimiz kadarıyla, Niyazi Berkes'in basılı neşrettiği ilk yazısıdır. Nitekim anılan yazının konusunu betimleyen giriş cümleleri şöyledir; "*Amerika İçtimaiyat Cemiyetinin 1927 senesi umumi kongrasında okunan rpaorların müşterek mevzuu şu olmuştur: Ferdin cemiyetle olan münasebatı. Aşağıda hülâsalarını neşrettiğimiz makaleler, bu esas mevzuu muhtelif noktalardan tetkik ediyorlar:*" Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 54.

[34] Makalenin, derginin kapağında "Notlar ve Tenkitler" kısmı altında görünmesine rağmen, içeride bu kısım içerisinde değil, hemen öncesinde müstakil bir makale şeklinde yer aldığı görülmektedir. Öte yandan "A.Niyazi" ismiyle neşredilen makalenin yazarının Ahmet Niyazi olduğu ve Niyazi Berkes'in 1934 Soyadı Kanunu'ndan önce kullandığı bu ismin hikâyesi, Berkes'in (1997: 33) *Unutulan Yıllar*'ında şu şekildedir; "*Türkiye'de hürriyet-meşrutiyet ilânından sonra bu liberallik havası daha da artmıştı, tâ Mütareke döneminin karanlık günlerine dek. Benim ve kardeşimin adlarımız bunu simgeler. İkimiz birden doğunca sözünü ettiğim Hoca Hanım (Penbe Hanım, kimi kez de Hafız Hanım denirdi) bana Ahmet, kardeşime Mehmet adını oracıkta koymuş. Az sonra okullarından gelen kardeşlerim bunu duyunca "biz öyle ad istemeyiz, biri Niyazi öteki Enver olacak" demişler. O zamandan sonra ne babamın, ne annemin bir kez bile Ahmet ve Mehmet adını kullandıklarını duymadım.*"

[35] 21 Haziran 1934 tarihinde kabul edilip, 2 Temmuz 1934 günü *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve her Türk vatandaşına bir soyadı taşıma yükümlülüğü getiren 2525 sayılı Soyadı Kanunu, halk arasında var olan, fakat yasal bir zorunluluğu olmayan soyadı kullanımının, resmi bir çerçeveye oturtulması girişimidir. Ayrıntı için bkz. (Avşar ve Emre Kaya 74) Nitekim Niyazi Berkes'in babasının adı Hüseyin Hüsnü Bey'dir (Özer 239; Dinçşahin 247, 250). Dolayısıyla Niyazi Berkes, 1934'den önce yazdığı yazılarında, henüz "Berkes" soyadını almadığından, Hüseyin Hüsnü Bey'in oğlu olarak *Niyazi Hüsnü* adını da kullanmıştır. Güven (200) de, bu durumu "Berkes, Niyazi Hüsnü, (N.B.)" şeklinde göstermiştir. Berkes (1997: 65) kendisi, bu durumu şöyle açıklamaktadır; "*O zamanki adımda şimdiki soyadım yoktu. Kendi adıma babamın adını eklerdim.*"

[36] Söz konusu dergi, Mülkiye Mektebi Talebe Cemiyeti tarafından *Mülkiye Mektebi Mecmuası* adıyla Nisan 1931 tarihinden itibaren çıkarılmaya başlanmıştır. Dergi, çeşitli adlar altında Nisan 1931'den Aralık 1955 (Sayı 297) tarihine kadar aralıksız bir şekilde yayımlanmıştır. Sadece, Birinci ve İkinci Teşrin (Ekim ve Kasım) 1932 tarihli 19-20 nci sayılar birleşik sayı olarak çıkmıştır. *Mülkiye Mektebi Mecmuası*'nın adı, önce, Nisan 1932'de yayımlanan 13 ncü sayısıyla *Mülkiye Mecmuası*'na, Nisan 1934'te yayımlanan 37 nci sayısıyla da *Mülkiye İçtimai İlimler Mecmuası*'na dönüşmüştür. Dergi, daha sonra İkincikanun (Ocak) 1935'de yayımlanan 46 ncı sayısıyla birlikte *Aylık Siyasal Bilgiler*

Hüsnü, Niyazi. (Haziran 1932). Yeni Rusyanın Kültürel Programı (1). *Mülkiye Mecmuası*, 15, 37-42.

Hüsnü, Niyazi. (Temmuz 1932). Yeni Rusyanın Kültürel Programı (2). *Mülkiye Mecmuası*, 16, 17-24.

Hüsnü, Niyazi. (Eylül 1932). Rusyada Felsefe. *Mülkiye Mecmuası*, 18, 16-18.

Hüsnü, Niyazi. (Ekim ve Kasım 1932). Bugünkü İçtimaiyatın Menşeleri: I. Şefkat Devri. *Mülkiye Mecmuası*, 19-20, 23-25.

Hüsnü, Niyazi. (Aralık 1932). Spinoza - Doğuşunun 300 üncü Yıldönümü Münasebetile. *Mülkiye Mecmuası*, 21, 19-23.

Hüsnü, Niyazi. (Eylül 1933). Başka Memleketlerde İçtimai İlimler. *Mülkiye Mecmuası*, 30, 16-19.

Hüsnü, Niyazi. (Aralık 1933). Rusyada İçtimai İlimler. *Mülkiye Mecmuası*, 33, 16-24.

Hüsnü, Niyazi. (Nakleden). (Şubat 1934). Soviet Rusyada İçtimai İlimler (Yazan: M. Pokrovsky). *Mülkiye Mecmuası*, 35, 14-18.

Mülkiye İçtimai İlimler Mecmuası (İstanbul):

Hüsnü, Niyazi. (Nakleden). (Nisan 1934). Başka Memleketlerde İçtimai İlimler: İtalyada (Yazan: Agusto Graziani). *Mülkiye İçtimai İlimler Mecmuası*, 37, 21-25.

Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası -İlmi Rövü- (İstanbul):

Berkes, Niyazi. (Çev.). (Nisan 1935). Rus Sosyologyası-I (Rus Sosyologyasının Sosyal ve Sıyasal Temeli) (Yazan: Julius Hecker). *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 49, 30-35.

Berkes, Niyazi. (Nisan 1935). Dünya Kadınlarının Kongresi. *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 49, 67-70.

Berkes, Niyazi. (Haz.). (Nisan 1935). Bibliyografi[37] (Felsefe, İçtimai Biyoloji, İktisadi Tarih).[38] *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 49, 84-89.

Mecmuası-İlmi Rövü- adını almıştır. Son isim değişikliği çerçevesinde ise, Temmuz 1937'de yayımlanan 76 ncı sayıyla *Siyasî İlimler Mecmuası* adını almıştır. *Siyasî İlimler Mecmuası* adı, 76 ncı sayıdan son sayı olan 297 nci sayıya kadar değiştirilmeden kullanılmıştır. Ayrıntı için bkz. (Güven 2-3) Niyazi Berkes'in söz konusu dergilerdeki yazıları için yararlanılan bir dizin kaynağı olarak bkz. (Güven 200-201)

[37] Derginin "Bibliyografi" başlıklı bu kısmı altında Niyazi Berkes'in felsefe, içtimaî biyoloji, iktisadî tarih vb. çeşitli disiplinlerde çıkan yeni kitapları tanıttığı tanıtım yazıları

Berkes, Niyazi. (Çev.). (Mayıs 1935). Rus Sosyolojisi (Rus Sosyolojisinin Sıyasal ve Sosyal Temeli-II) (Yazan: Julius Hecker). *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 50, 25-34.

Berkes, Niyazi. (Haz.). (Mayıs 1935). Bibliyografi (Ekonomik Tarih, Sosyoloji).[39] *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 50, 60-63.

Berkes, Niyazi. (Çev.). (Haziran 1935). Rus Sosyolojisi (II-Slavofillerle Rusofillerin Sosyolojik Teorileri) (Yazan: Julius Hecker). *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 51, 12-16.

Berkes, Niyazi. (Haz.). (Haziran 1935). Bibliyografi (Psikoloji).[40] *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 51, 59-60.

Berkes, Niyazi. (Çev.). (Temmuz 1935). Rus Sosyolojisi (III Batıcıların Sosyoloji Teorileri) (Yazan: Julius Hecker). *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 52, 17-27.

Berkes, Niyazi. (Haz.). (Temmuz 1935). Bibliyografi (Tarih, Sosyoloji).[41] *Aylık Siyasal Bilgiler Mecmuası*, 52, 63-67.

Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye) (Ankara):[42]

Berkes, Niyazi. (Eylül 1939). Propaganda. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 102, 252-257.

görülmektedir. Söz konusu kısım, sadece Niyazi Berkes tarafından hazırlanmamış, zaman zaman Hasan Refik Ertuğ, Hasan Şükrü Adal gibi diğer yazarlarla birlikte paylaşılmıştır.

38 Bu kısımda, Niyazi Berkes tarafından, Felsefe disiplini altında "*Felsefe Yıllığı: (Müdürü) Hilmi Ziya Ülken, cilt II, 1934-35, İstanbul, 1935*"; İçtimaî Biyoloji disiplini altında "*İçtimai Biologie, Dr. Mahmut Sadi, İstanbul, 1935*"; İktisadî Tarih disiplini altında "*Türkiye Köy İktisadiyatı, İsmail Husrev, (Kadro mecmuası neşriyatından I), Ankara, 1934*" eserleri tanıtılmıştır.

39 Bu kısımda, Niyazi Berkes tarafından, Ekonomik Tarih disiplini altında "Modern Avrupa İktisat Tarihi, Sadri Ethem, İstanbul, 1934" ve "Cihan İktısat Buhranı Önünde Türkiye, Yorgaki, Effimianidis, birinci kitap, İstanbul, 1935"; Sosyoloji disiplini altında "Milletler Ruhiyatı Esasları, W. Wundt (çeviren Dr. Ziya Talat), İstanbul, 1934" eserleri tanıtılmıştır.

40 Bu kısımda, Niyazi Berkes tarafından, Psikoloji disiplini altında "Ruhi Hayatta Lâşuur: Dr. C. Jung (çeviren Dr. M. Hayrullah), (Dün ve Yarın tercüme külliyatı, No. 8), İstanbul, 1934" ve "Deliliğin Psikolojisi: Dr. Bernard Hart (çeviren Dr. İzeddin), (Dün ve Yarın terüme külliyatı No. 12), İstanbul, 1934" eserleri tanıtılmıştır.

41 Bu kısımda, Niyazi Berkes tarafından, Tarih disiplini altında "Kurkoğlt Fevzi, Sancağımızın Tarihi, ikinci basılış, İstanbul, 1933"; Sosyoloji disiplini altında "A. Refik Sıtkı, İnkılâbın Psychologie'si, İstanbul, 1934" eserleri tanıtılmıştır.

42 *Mülkiye Mecmuası* adıyla 1931'de İstanbul'da yayın hayatına başlayan dergi, 1936'da Mülkiye Mektebi'nin Ankara'ya taşınması nedeniyle Ankara menşeli olarak yayımlanmaya başlanmış ve dergi adı da *Siyasî İlimler Mecmuası* olarak değişmiştir (Ertuğ 2-4).

Berkes, Niyazi. (Kasım 1939). Propaganda II. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 104, 375-379.

Berkes, Niyazi. (Aralık 1939). Propaganda III. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 105, 431-436.

Berkes, Niyazi. (Şubat 1940). Bir Araştırma İlmi Olmak Üzere Sosyoloji. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 107, 547-553.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1941). Namık Kemal ve Lâiklik -Tanzimat'ın İntişarı Münasebetiyle-. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 118, 491-497.

Berkes, Niyazi. (Şubat 1941). Levy-Bruhl'ün İptidai Zihniyet Nazariyesi Hakkında Bazı Tenkitler. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 119, 231-242.

Berkes, Niyazi. (Haziran 1941). Dünyanın Taksimi ve Son Asır Harpleri. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 123, 100-103.

Berkes, Niyazi. (Haziran 1941). Bibliyografya: Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler (Yazan: Ziya Karamursal). *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 123, 127-128.

Berkes, Niyazi. (Max Weber'den Çeviren). (Temmuz 1941). On Altıncı Asırdan On Sekizinci Asra Kadar Müstemleke Siyaseti. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 124, 158-160.

Berkes, Niyazi. (P.T. Moon'dan Tercüme Eden). (Eylül 1941). Emperyalizmin Doğuşu Sıralarında. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 126, 240-242.

Berkes, Niyazi. (Jesse F. Steiner'den Kısaltarak Tercüme Eden). (Ocak 1942). Japonyanın Nüfus Siyaseti. *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)*, 130, 387-394.

Berkes, Niyazi. (Dilimize Çeviren). (Aralık 1942). Avrupa'da Liberlizmin Doğuşu – Geriler I-II (Yazan: Profesör Harold J. Laski). *Aylık Siyasî İlimler Mecmuası*, 141, 365-377.[43]

Berkes, Niyazi. (Dilimize Çeviren). (Ocak 1943). Avrupa'da Liberalizm'in Doğuşu (1) III-IV (Yazan: Profesör Harold J. Laski). *Aylık Siyasî İlimler Mecmuası*, 142, 415-424.

[43] *Aylık Siyasî İlimler (Mülkiye)* adıyla yayımlanan derginin, Kasım 1942 tarih ve 140. sayıdan itibaren *Aylık Siyasî İlimler Mecmuası* adıyla yayımlanmaya başladığı görülmektedir.

Berkes, Niyazi. (Dilimize Çeviren). (Şubat 1943). Avrupa'da Liberlizmin Doğuşu V (Yazan: Profesör Harold J. Laski). *Aylık Siyasî İlimler Mecmuası*, 143, 476-483.

Berkes, Niyazi. (Dilimize Çeviren). (Mart 1943). Avrupa'da Liberalizmin Doğuşu V (Devam) (Yazan: Profesör Harold J. Laski). *Aylık Siyasî İlimler Mecmuası*, 144, 536-545.

Berkes, Niyazi. (Çeviren). (Nisan 1943). Avrupa'da Liberalizmin Doğuşu VI (Yazan: Profesör Harold J. Laski). *Aylık Siyasî İlimler Mecmuası*, 145, 27-32.

Berkes, Niyazi. (Dilimize Çeviren). (Mayıs 1943). Avrupada Liberalizmin Doğuşu VII-VIII (Yazan: Profesör Harold J. Laski). *Aylık Siyasî İlimler Mecmuası*, 146, 87-96.

Berkes, Niyazi. (Dilimize Çeviren). (Haziran 1943). Onyedinci Asır Fikir Hayatı (Yazan: Profesör Harold J. Laski). *Aylık Siyasî İlimler Mecmuası*, 147, 163-166.

Ülkü Halkevleri Mecmuası (Ankara):[44]

Hüsnü, Niyazi. (Eylül 1933). İlim ve İnkılâp. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 2(8), 115-117.

Hüsnü, Niyazi. (Ekim 1933). Cümhuriyet Münakaleciliğinin Milli Cemiyetleşmedeki Rolü. *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, 2(9), 241-244.

Berkes, Niyazi. (Nisan 1938; Mayıs 1938; Ağustos 1938; Eylül 1938; Ekim 1938; Eylül 1939; Şubat 1940). Birleşik Amerika Devletlerinde Sosyoloji. *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 11(62), 157-161; 11(63), 225-232; 11(66) 529-538; 12(67) 21-28; 12(68) 129-134; 14(79), 41-46; 14(84), 513-519.

Berkes, Niyazi.[45] (Haziran 1938). Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma (Yazan: Uluğ İğdemir). *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 11(64), 382-384.

Berkes, Niyazi. (Haziran 1940). Moses and Monotheism (Yazan: Sigmund Freud). *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 15(88), 382-384.

---

[44] Şubat 1933'de *Ülkü Halkevleri Mecmuası* adıyla yayım hayatına başlayan derginin ismi, Temmuz 1935'te yayımlanan 29. sayısıyla *Ülkü Halkevleri Dergisi*'ne dönüşmüştür.

[45] Derginin "Bibliyografya: Kitaplar ve Mecmualar" bölümünde bulunan bu kitap tanıtım yazısının sonunda tanıtımı yapan yazar için "N.H." kısaltması bulunmaktadır. Değerlendirmemiz, yapılan kitap tanıtımının Niyazi Berkes'in ilgi ve çalışma alanında yer alan bir konu olması hasebiyle, bu ad-soyad kısaltmasının açılımının "Niyazi Hüsnü" şeklinde olduğu ve dolayısıyla yazının Niyazi Berkes'e ait olduğu şeklindedir.

Berkes, Niyazi. (Ağustos 1940). Sosyoloji Nazariyelerinin Tedkikine Giriş. *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 15(90), 495-499.

Yurt ve Dünya (Ankara):[46]

N.B. [Niyazi Berkes]. (Ocak 1941). Hadiseler, Düşünceler: Nufus Sayımı.[47] *Yurt ve Dünya*, 1(1), 7-8.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Ocak 1941). Hadiseler, Düşünceler: Makina ve Çocuk Ölümü. *Yurt ve Dünya*, 1(1), 8-10.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1941). Namık Kemal'in İslâhatçılığı. *Yurt ve Dünya*, 1(1), 13-17.

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (Ocak 1941). Çin Aile Sisteminin Bozuluşu. *Yurt ve Dünya,* 1(1), 44-50.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1941). Okuduklarımız: Kitaplar: Tanzimat (Maarif Vekâleti neşriyatından). *Yurt ve Dünya*, 1(1), 51-53.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1941). Okuduklarımız: Kitaplar: Osmanlı İmparatorluğunda Avrupa Malî Kontrolü (Yazan: Donald C. Blaisdell). *Yurt ve Dünya*, 1(1), 53-55.

Berkes, Niyazi. (Şubat 1941). Bergson'un Sosyal Fikirleri - ölümü dolayısile -. *Yurt ve Dünya*, 1(2), 34-42.

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (Şubat 1941). Halk Terbiyesinde İlmin Yeri (Yazan: J. D. Bernal). *Yurt ve Dünya*, 1(2), 51-58.

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (Şubat 1941). Les Theories, Sociologiques Contemporaines (Yazan: P. A. Sorokin). *Yurt ve Dünya*, 1(2), 68-70.

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (Mart 1941). Afrika Değişiyor (Yazan: Diedrich Westermann). *Yurt ve Dünya*, 1(3), 47-58.

Berkes, Niyazi. (Nisan 1941). Köy Nüfusu. *Yurt ve Dünya*, 1(4), 16-25.

---

[46] Barutçu'nun (22) tespitine göre Niyazi Berkes, *Yurt ve Dünya* Mecmuası'nda çeşitli özelliklerde 63 yazı yazmıştır. Bunlar; 40 eleştiri ve güncel yazı, 19 makale, 3 makale çevirisi ve 1 hikâye çevirisidir. Bizim tespitimize göre ise, Berkes'in, *Yurt ve Dünya*'da - tek başına olmak üzere- farklı konularda yazdığı 70 yazı mevcuttur.

[47] Derginin ilk sayısından başlamak üzere, "Hadiseler, Düşünceler" bölümünde yer alan bazı yazıların altında, yazıyı kaleme alan olarak belirtilen "N.B." kısaltması, Niyazi Berkes'i betimlemektedir. Bu hususun doğruluğunu, derginin Ekim 1941, Sayı: 10, sayfa 250'deki bazı ifadeler ve yine "Birinci Cildin Fihristi" açıkça teyit etmektedir.

Berkes, Niyazi. (Mayıs 1941). Okuduklarımız: Kitaplar: Tarihten Çizgiler (Karikatürist: Salih Erimez). *Yurt ve Dünya*, 1(5), 54-55.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Mayıs 1941). Okuduklarımız: Mecmualar: Türk Edebiyatında Klâsik Şekiller. *Yurt ve Dünya*, 1(5), 59.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Mayıs 1941). Okuduklarımız: Mecmualar: Sanat ve Cemiyet. *Yurt ve Dünya*, 1(5), 59-60.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Haziran 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Avrupada Kilise. *Yurt ve Dünya*, 1(6), 5-6.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Haziran 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Radyoda. *Yurt ve Dünya*, 1(6), 7-8.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Haziran 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Bir Hata. *Yurt ve Dünya*, 1(6), 8.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Haziran 1941). Okuduklarımız: Mecmualar: Türk Evinin Menşe ve Tekâmülü. *Yurt ve Dünya*, 1(6), 67-69.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Haziran 1941). Okuduklarımız: Mecmualar: San'atkâr ve Mütefekkir. *Yurt ve Dünya*, 1(6), 69-70.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Haziran 1941). Okuduklarımız: Mecmualar: Orijinallik ve Garabet. *Yurt ve Dünya*, 1(6), 70-71.

Berkes, Niyazi. (Haziran 1941). Okuduklarımız: Mecmualar: Halk San'atından Millî San'ata. *Yurt ve Dünya*, 1(6), 71.

Berkes, Niyazi. (Temmuz 1941). Köy Şekilleri. *Yurt ve Dünya*, 2(7), 7-15.

Berkes, Niyazi. (Temmuz 1941). Okuduklarımız: Kitaplar: Garip (Der.: Orhan Veli). *Yurt ve Dünya*, 2(7), 53-56.

Berkes, Niyazi. (Temmuz 1941). Raaya ve Köylü (Yazan: Hüseyin Avni). *Yurt ve Dünya*, 2(7), 56-58.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Temmuz 1941). Okuduklarımız: Gazete ve Mecmualar: Mes'ul Kim?. *Yurt ve Dünya*, 2(7), 59-60.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Temmuz 1941). Okuduklarımız: Gazete ve Mecmualar: Yeni Nesil Münakaşası. *Yurt ve Dünya*, 2(7), 60.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Temmuz 1941). Okuduklarımız: Gazete ve Mecmualar: Nedendir?. *Yurt ve Dünya*, 2(7), 61-62.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Temmuz 1941). Okuduklarımız: Gazete ve Mecmualar: Gençliğin Teklifi. *Yurt ve Dünya*, 2(7), 62-64.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Ağustos 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Meçhuller... *Yurt ve Dünya*, 2(8), 66-67.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Ağustos 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Ufak Bir Şekilcilik Nümunesi. *Yurt ve Dünya*, 2(8), 67-68.

Berkes, Niyazi. (Ağustos 1941). Okuduklarımız: Kitaplar: Yeni İslâmcılık (İslâm Ansiklopedisi ve İslâm-Türk Ansiklopedisi). *Yurt ve Dünya*, 2(8), 113-121.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Eylül 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Fikir Seferberliği. *Yurt ve Dünya*, 2(9), 129-130.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Eylül 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Teknisyen. *Yurt ve Dünya*, 2(9), 130.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Eylül 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Eskiye Dönüş. *Yurt ve Dünya*, 2(9), 133-134.

Berkes, Niyazi. (Eylül 1941). Garp medeniyeti ve biz. *Yurt ve Dünya*, 2(9), 135-140.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Eylül 1941). Okuduklarımız: Gazeteler ve Mecmualar: Köy Kalkınması İçin Bulunan Bir İksir. *Yurt ve Dünya*, 2(9), 189-190.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Ekim 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Radyoda Meyhane Musikisi. *Yurt ve Dünya*, 2(10), 194-195.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Ekim 1941). Okuduklarımız: Mecmualar: Alaturka ve Bugün. *Yurt ve Dünya*, 2(10), 255-256.

Berkes, Niyazi. (Kasım 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Bir Kâşifin Çocukluğu. *Yurt ve Dünya*, 2(11), 259.

Berkes, Niyazi. (Kasım 1941). Ziya Gökalp'in Sosyolojisi. *Yurt ve Dünya*, 2(11), 277-292.

Berkes, Niyazi. (Kasım 1941). Okuduklarımız: Kitaplar: Fahim Bey ve Biz (Yazan: Abdülhak Şinasi Hisar). *Yurt ve Dünya*, 2(11), 311-313.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Kasım 1941). Okuduklarımız: Mecmualar: İlim Hayatımız. *Yurt ve Dünya*, 2(11), 313-314.

N.B. [Niyazi Berkes]. (Aralık 1941). Hâdiseler ve Düşünceler: Bir Tenkit. *Yurt ve Dünya*, 2(12), 321-323.

Berkes, Niyazi. (Aralık 1941). Ezbercilik. *Yurt ve Dünya*, 2(12), 337-348.

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (Aralık 1941). Japonyanın Sosyal ve Ekonomik Bünyesi. *Yurt ve Dünya*, 2(12), 365-374.[48]

Berkes, Niyazi. (Ocak 1942). Okuduklarımız: Kitaplar: Cenubî Anadolu Yürüklerinin etno-antropolojik tetkiki (Yazan: Kemal Güngör). *Yurt ve Dünya*, 3(13), 31.

Berkes, Mediha ve Niyazi. (Şubat 1942). Toprağın Çocukları. *Yurt ve Dünya*, 3(14), 3-8.[49]

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (Şubat 1942). Pasıfikte Emperyalizm (Yazan: P.T. Moon). *Yurt ve Dünya*, 3(14), 18-27.[50]

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (Mart-Nisan 1942). Dünkü ve Bugünkü Hindistan (Yazan: H.N. Brailsford). *Yurt ve Dünya*, 3(15-16), 100-108.[51]

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (Eylül 1942). Hindistan Mücadeleleri (Yazan: H.N. Brailsford). *Yurt ve Dünya*, 3(18), 189-192.[52]

---

[48] Dergi içinde, yazı başında veya sonunda bu tercümenin kim tarafından yapıldığı yazmamaktaysa da, derginin kapak sayfasında çevirenin Niyazi Berkes olduğu açıkça yazmaktadır.

[49] "Köy Enstitüleri daha şimdiden yurdun kültür hayatında büyük bir rolü olan bir müessese olmuştur. Bu yazı, gerek teknik ve gerek kültür bakımından bu müesseselerin başarıları hakkında bir fikir vermeğe çalışıyor." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 3. Bahse konu yazı, Berkes'lerin Eskişehir yakınlarındaki Çifteler Köy Enstitüsü'ne yaptıkları inceleme gezisinin gözlem ve izlenimlerini içermektedir.

[50] Dergideki bu tercüme yazısında, P.T. Moon'un bir eserinden yapılan tercümeyi kimin yaptığı ve kimliği belirtilmemiştir. Ancak, Dinçşahin'in (241) doktora tezinin sonunda yer alan "D-2: Niyazi Berkes's List of Publications in Turkish" [Niyazi Berkes'in Türkçe Yayım Listesi] başlıklı ekte yer alan ve geçmişte bizzat Niyazi Berkes'in kendisi tarafından hazırlanmış bibliyografya yazısında, *Yurt ve Dünya*'nın 14. sayısındaki bu tercüme (Berkes'in listesinde sıra no: 65) yer almaktadır. Bundan ötürü, söz konusu yazarsız çalışma, tercüme Niyazi Berkes'in olduğu gerekçesiyle, tez kapsamındaki Niyazi Berkes bibliyografyasına eklenmiştir.

[51] Dergi içinde, bu tercüme yazının sonunda (108), İngilizceden çeviren olarak "N.Erken" ismi mevcuttur. Ancak, bu yazıyı Niyazi Berkes'in çevirdiği, Dinçşahin'in (241) doktora tezinin sonunda yer alan "D-2: Niyazi Berkes's List of Publications in Turkish" [Niyazi Berkes'in Türkçe Yayım Listesi] başlıklı ekte yer alan ve geçmişte bizzat Niyazi Berkes'in kendisi tarafından hazırlanmış bibliyografya yazısında, *Yurt ve Dünya*'nın 15-16. sayısındaki bu tercümenin yer almasından (Berkes'in listesinde sıra no: 67) anlaşılmıştır. Bundan ötürü, dergide çevireni yanlış yazılmış görünse de bu çalışma, tercümesi Niyazi Berkes'in olduğu gerekçesiyle, tez kapsamındaki Niyazi Berkes bibliyografyasına eklenmiştir.

[52] Yine tercümenin sonunda İngilizceden çeviren olarak "N.Erken" kimliği mevcuttur. Ancak, bu yazıyı Niyazi Berkes'in çevirdiği, Dinçşahin'in (241) doktora tezinin sonunda

Berkes, Niyazi. (Eylül 1942). Kur'an: Şiir ve Kanunları (Yazan: Stanley Lane-Poole). *Yurt ve Dünya*, 3(18), 210-212.

Berkes, Niyazi. (01 Ekim 1942). Gizli Evlenmeler. *Yurt ve Dünya*, 3(19), 236-244.[53]

Berkes, Niyazi. (01 Ekim 1942). Hindistan ve Gandi. *Yurt ve Dünya*, 3(19), 245-251.[54]

Berkes, Niyazi. (29 Ekim 1942). İlim Dünyasındaki Durumumuz. *Yurt ve Dünya*, 3(20), 271-275.

Berkes, Niyazi. (Kasım 1942). Okuduklarımız: Kitaplar: Resim ve Cemiyet (Yazan: Hilmi Ziya Ülken). *Yurt ve Dünya*, 3(21), 355-356.

Berkes, Niyazi. (Aralık 1942). Okuduklarımız: Kitaplar: İlim Bakımından Ahlâk (Yazan: Dr. Âkil Muhtar Özden). *Yurt ve Dünya*, 3(22-23), 409-410.

Berkes, Niyazi. (30 Aralık 1942). Günün Terimleri: Irk ve Irkçılık. *Yurt ve Dünya*, 3(24), 438-441.

Berkes, Niyazi. (Şubat-Mart 1943). Gençliğin Sosyal Durumu. *Yurt ve Dünya*, 4(26-27), 48-56.

Berkes, Niyazi. (Mayıs 1943). Okuduklarımız: Kitaplar: Irk Psikolojisi (Yazan: Muzaffer Şerif Başoğlu). *Yurt ve Dünya*, 4(29), 176-177.

yer alan "D-2: Niyazi Berkes's List of Publications in Turkish" [Niyazi Berkes'in Türkçe Yayım Listesi] başlıklı ekte yer alan ve geçmişte bizzat Niyazi Berkes'in kendisi tarafından hazırlanmış bibliyografya yazısında, *Yurt ve Dünya*'nın 18. sayısındaki bu tercümenin yer almasından (Berkes'in listesinde sıra no: 71) anlaşılmıştır. Bundan ötürü, dergide çevireni yanlış yazılmış görünse de bu çalışma, tercümesi Niyazi Berkes'in olduğu gerekçesiyle, tez kapsamındaki Niyazi Berkes bibliyografyasına eklenmiştir.

[53] Yazının girişinde yer alan açıklayıcı bilgi şu şekildedir; "Geçen aylarda Adliye Vekilliği gizli evlenmelerle nüfusa kaydedilmeyen çocuklar hakkında bir anket açmış, bu mesele üzerinde birçok idare ve fikir adamlarının fikirlerini sormuştu. Aşağıdaki yazıda bu mesele sosyoloji bakımından incelenmektedir." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 236.

[54] Bu yazının başında kaleme alan olarak "N.Erken" kimliği bulunmaktadır. Ancak, bu yazıyı Niyazi Berkes'in kaleme aldığı, Dinçşahin'in (241) doktora tezinin sonunda yer alan "D-2: Niyazi Berkes's List of Publications in Turkish" [Niyazi Berkes'in Türkçe Yayım Listesi] başlıklı ekte yer alan ve geçmişte bizzat Niyazi Berkes'in kendisi tarafından hazırlanmış bibliyografya yazısında, *Yurt ve Dünya*'nın 19. sayısındaki bu yazının yer almasından (Berkes'in listesinde sıra no: 70) anlaşılmıştır. Bundan ötürü, dergide yazanı yanlış yazılmış görünse de bu çalışma, yazarı Niyazi Berkes olduğu gerekçesiyle, tez kapsamındaki Niyazi Berkes bibliyografyasına eklenmiştir. Bununla birlikte, dergide Hindistan üzerine yayımlanan bu dâhil, üç yazıda kullanılan "N.Erken" isminin, Berkes'in kullandığı müstear (takma) bir ad olma ihtimali de akla gelmektedir. Ancak, asıl neden bu ise, bunun sebebi yine de çözülememiştir.

Berkes, Niyazi. (Haziran 1943). Modern Ekonominin Doğuşu. *Yurt ve Dünya*, 4(30), 206-211.

Berkes, Niyazi. (Temmuz 1943). Modern Ekonominin Temelleri. *Yurt ve Dünya*, 4(31), 239-245.

Berkes, Niyazi. (Ağustos 1943). Modern Ekonominin Tezatları. *Yurt ve Dünya*, 4(32), 296-301.

Berkes, Niyazi. (Eylül 1943). Modern Ekonominin Tezatlarından Faşizm. *Yurt ve Dünya*, 4(33), 325-330.

Berkes, Niyazi. (Ekim 1943). Garpten gelen düşünceler. *Yurt ve Dünya*, 4(34), 374-376.

Berkes, Niyazi. (Kasım 1943). Türk İnkılâbında Lâikliğin Gelişmesi. *Yurt ve Dünya*, 4(35), 427-435.[55]

Berkes, Niyazi. (Kasım 1943). Okuduklarımız: Kitaplar: İnkılâptan Önceki İlim Tarihimiz.[56] *Yurt ve Dünya*, 4(35), 458-461.

Berkes, Niyazi. (İngilizceden Çeviren). (15 Ocak 1944). Hikâye: Arka Sokak (Yazan: Erskine Caldwell). *Yurt ve Dünya*, 5(38), 73-79.

Berkes, Niyazi. (1 Şubat 1944). Darvinizm Karşısında İleri ve Geri Düşünüşler. *Yurt ve Dünya*, 5(39), 90-95.

Berkes, Niyazi. (15 Şubat 1944). Günün Terimleri: Emperyalizm. *Yurt ve Dünya*, 5(40), 113-115.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (A.Ü. DTCF) Dergisi (Ankara):[57]

---

[55] Yazının girişinde yer alan açıklayıcı bilgi şu şekildedir; "Bu yazı Ankara Üniversitesinin tertip ettiği ikinci üniversite haftası münasebetiyle Hatay'da konferans olarak verilmiş, Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesi dekanlığınca neşredilen ve bu konferanları toplayan eserde çıkmıştır." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 427.

[56] Berkes bu kitap tanıtım yazısında, Dr. Abdülhak Adnan-Adıvar tarafından yazılmış *Osmanlı Türklerinde İlim* (1943) başlıklı kitabın kapsamlı bir tanıtım ve değerlendirmesini yapmıştır.

[57] Suut Kemal Yetkin'in Yazı İşleri Müdürlüğü'nde ilk sayısı Kasım-Aralık 1942'de yayımlanan ve Niyazi Berkes'in bu ilk sayıdan Ocak-Şubat 1947 sayısına kadar Yazı İşleri ve Yönetim Kurulu'nda görev yaptığı *A.Ü. DTCF Dergisi*'nin birinci sayısında, dönemin Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel (Kasım-Aralık 1942: 3) derginin çıkarılış amacını şu anlamlı cümlelerle vurgulamaktadır; "*Bilimin, hareket ve hayat için olduğunu, doğru bulmanın en güç olduğu bir savaş devrinde yaşıyoruz. Yalnız hatırdan çıkarmamalıdır ki, hayat ve hareketin öz kaynağı insan dimağıdır. Şu halde, fert ve millet olarak, kafası en çok işliyenler, en çok hareketli ve hayata en çok haklı olanlardır. Yüksek bilim müesseselerini bu yolda çalışır halde görmek, Cumhuriyet Maarifinin değişmez ilkesidir.*

Berkes, Niyazi. (Kasım-Aralık 1942).[58] Yayımlar Üzerinde:[59] İçtimai Doktrinler Tarihi (Yazan: Hilmi Ziya Ülken). *A.Ü. DTCF Dergisi*, I(1), 120-123.

Berkes, Niyazi. (Mayıs-Haziran 1943). Yayımlar Üzerinde: Kriminoloji (Yazan: Mehmet Ali Sebük). *A.Ü. DTCF Dergisi*, I(4), 108-111.

Berkes, Niyazi. (Mart-Nisan 1945). Hüseyin Rahmi'nin Sosyal Görüşleri. *A.Ü. DTCF Dergisi*, III(3), 3-17.

Berkes, Niyazi. (Mayıs-Haziran 1946). Eski Atina'da Demokrasinin Doğuşuna Dair. *A.Ü. DTCF Dergisi*, IV(4), 437-445.

Berkes, Niyazi. (Temmuz-Ağustos 1946). Grek Şehir-Devletinin Yıkılışı ve Bunun Sosyal Düşünüş Üzerindeki Tepkilerine Dair. *A.Ü. DTCF Dergisi*, IV(5), 629-641.[60]

Ant (Ankara):[61]

Berkes, Niyazi. (1945). İlmin Mesuliyeti. *Ant*, 5.

Berkes, Niyazi. (1945). Demokrasi İnhisarcılığı. *Ant*, 8.

Söz (Ankara):[62]

Kuruluşunun sekizinci senesine girerken, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültemizin, kendi bilim çevremize ve dış bilim dünyasına, bildiklerini söylemek için, yayıma başladığı dergiyi; anlatmak istediğim ana fikrin canlı bir tanığı olarak takdirle karşılarım. 8 Eylül 1942. Maarif Vekili Hasan-Ali Yücel"

58 Derginin ilk sayısı olan bu sayının kapağında "Sayı: I-1942, Sonteşrin [Kasım]-İlkkanun [Aralık]" yazmasına rağmen, iç kapak sayfasında "Eylül" yazmaktadır. Ancak, son kapak sayfasında "Novembre-Decembre" yazmaktadır.

59 "Yayımlar Üzerinde", söz konusu derginin kitap tanıtımlarına ayrılan kısmıdır.

60 *A.Ü. DTCF Dergisi*'nin bu sayısı, Niyazi Berkes'in anılan derginin Yazı İşleri ve Yönetim Kurulu'nda yer aldığı son sayıdır. Berkes, 1947 yılından itibaren anılan kurulda görev almamıştır.

61 "*15 Mart 1945 ile Ağustos 1945 tarihleri arasında, Ant isimli on beş günlük bir dergi daha yayımlanmıştır. Sol eğilimli bu derginin yazarları arasında; Muvaffak Şeref, Sebahattin Eyüboğlu, Adnan Cemgil, Arif Damar, Enver Gökçe, Mehmet Kemal, İlhan Başgöz, Niyazi Berkes, Pertev Boratav ve Suat Taşer de bulunmaktadır. 1967-1971 yılları arasında aynı adla yayımlanan ve bu çalışmanın konusu olan Ant dergisinde bu isimlere rastlanmamaktadır.*" (Aydın 13) Bu dergi üzerine Topuz'un (393) aktarımı ise şöyledir; "*Ant (15 Mart 1945-Ağustos 1945): 15 günlük bir dergi olarak 10 sayı yayınlandı. Kadroda şu isimler vardı: Muvaffak Şeref, Sabahattin Eyüboğlu, Adnan Cemgil, Arif Damar (Barikat); Enver Gökçe, Mehmed Kemal, İlhan Başgöz, Niyazi Berkes, Pertev Boratav, Suat Taşer… (Ant adıyla 1967-71'de de yeni bir dergi yayınlandı).*"

62 *Söz* dergisi, birinci sayısı 15 Mayıs 1946'da çıkan, Ankara menşeli ve iki haftada bir yayımlanan, yazarları arasında Behice Boran, Nevzat Hatko, Cevdet Kudret Solok, Zeki Baştımar, Adnan Cemgil, N. İlhan Berk, Niyazi Ağırnaslı, Nuh Naci Özmen (Limasollu

Berkes, Niyazi. (01 Haziran 1946). Harp Sonrası Gençliği. *Söz*, 2, 2 ve 8.

Tercüme (Ankara):

Berkes, Niyazi. (19 Kasım 1946). Aristo (M.Ö. 384-322). *Tercüme*, 7(39-40), 222-230.

Belleten (Ankara):

Berkes, Niyazi. (Ekim 1962). İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dinî ve Fikrî Kimliği. *Belleten*, 26(104), 715-737.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1964). 104 Sayılı Belleten'de Çıkan "İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dinî ve Fikrî Kimliği" Adlı Yazı İçin Bir Not. *Belleten*, 28(109), 183.

Oriens (Leiden/The Netherlands):

Berkes, Niyazi. (1958). Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele (Yazan: Ahmed Bedevi Kuran). *Oriens*, 11(1/2), 240.

Berkes, Niyazi. (1958). Türkiye Cumhuriyetinde Lâyiklik (Yazan: Bülent Dâver). *Oriens*, 11(1/2), 241.

Berkes, Niyazi (1958). Türkiye'de Şark, Garp ve Amerikan Tesirleri (Yazan: Halide Edib Adıvar). *Oriens*, 11(1/2), 241-242.

Berkes, Niyazi. (1959). Tabiatçiliği Red (Yazan: Jamal al-Din Afghani (Cemaleddin Efgani). *Oriens*, 12(1/2), 201-202.

Berkes, Niyazi. (1959). Türkler ve Medeniyet (Yazan: İbrahim Kafesoğlu). *Oriens*, 12(1/2), 202.

Berkes, Niyazi. (1959). 2 Devrin Perde Arkası (Yazan: Hüsamettin Ertürk). *Oriens*, 12(1/2), 202.

Berkes, Niyazi. (1959). Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri (Derleyen: Özel Şahingiray). *Oriens*, 12(1/2), 203.

Berkes, Niyazi. (1964). İkinci Meşrutiyetin İlânı ve Otuzbir Mart Hâdisesi: II. Abdülhamid'in Son Mabeyn Başkâtibi Ali Cevat Beyin Fezleke'si (Derleyen: Faik Reşit Unat) ve Sadr-ı-a'zam Tevfik Paşa'nın Dosyasındaki Resmi ve Hususi Vesikalara Göre: 31 Mart Vak'ası (Yazan: İsmail Hami Danişmend). *Oriens*, 17, 221-222.

Naci), Halil Aytekin gibi isimlerin olduğu "Fikir, Sanat ve Tenkit Dergisi"dir. Baş makalesi, Tevfik Fikret'in bir şiirinden mülhem olarak kaleme alınmıştır (Darendelioğlu 335).

Berkes, Niyazi. (1964). Suyu Arayan Adam (Yazan: Şevket Süreyya Aydemir). *Oriens*, 17, 222-223.

Eylem (İstanbul):[63]

Berkes, Niyazi. (Temmuz 1964). Anayasalarımız. *Eylem*, 1(5), 3-10.[64]

Berkes, Niyazi. (Aralık 1965). Kaypak Zemin Özerine. *Eylem*, 2(23), 13-17.

Yeni Ufuklar (İstanbul):

Berkes, Niyazi. (Nisan 1971). Bir Eleştiri Üzerine. *Yeni Ufuklar*, 19(227), 6-14.[65]

Sesimiz (Ankara):

Berkes, Niyazi. (Temmuz 1978). Atatürk ve Laikliğin İki Kaynağı. *Sesimiz*, 108, 7-11.

Berkes, Niyazi. (Ekim 1978). Bir Konferansın Anıları. *Sesimiz*, 111, 8-9.

Berkes, Niyazi. (Mart 1979). Komşunun Kaz Boyutlu Tavuğu. *Sesimiz*, 116, 3-4.

Berkes, Niyazi. (Nisan 1979). Devrimler ile Devrimciler. *Sesimiz*, 117, 8-9.

Berkes, Niyazi. (Ağustos 1979). Dinler ve Çağlar. *Sesimiz*, 121, 3-4.

Berkes, Niyazi. (Eylül 1979). Din ile Dünya Arası Sorunlar. *Sesimiz*, 122, 3-5.

Berkes, Niyazi. (Ekim 1979). Din'ler ve Devrim'ler. *Sesimiz*, 123, 3-5.

Berkes, Niyazi. (Aralık 1979). Kırım Savaşı ve Finten. *Sesimiz*, 125, 3-4.

---

[63] "*İlk sayısı 1 Mart 1964 tarihinde yayınlanan EYLEM de TİP'in organı durumunda idi. Sahibi TİP'li şâir Şükran Kurdakul yazı işleri müdürü Ömür Candaş'tı. Yazıcı kadrosunda şu kişilere yer verilmişti. Prof. İsmet Sungurbey, Doç. Sencer Divitçioğlu, Selâhattin Hilâv, Nurkalp Devrim, M. Cevdet Anday, Emin Türk Eliçin, Câhit Talas, Doğan Özgüden, Aslan Başer Kafaoğlu v.b.*" (Darendelioğlu 591)

[64] Berkes'in bu yazısı, yıllar sonra *Atatürk ve Devrimler* (1982a) başlığıyla çıkan derleme kitabında "Geçmişteki Anayasalarımız" (1982c: 28-39) başlığıyla yayımlanmıştır. Ancak, bahse konu yazının bu yeni yayımının sonunda, yazının alındığı eski kaynak olarak "*(Eylem, Sayı 19, 1965)*" (Berkes, 1982c: 39) ibaresi bulunmaktadır. Bibliyografya çalışmaları sırasında, bunun sehven yapılmış bir hata olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda, bahse konu yazının orijinal kaynağı olarak "Berkes, Niyazi. (Temmuz 1964). Anayasalarımız. *Eylem*, 1(5), 3-10" künyesinin dikkate alınması daha uygun olacaktır.

[65] Berkes'in yalnızca bu yazısının yayımlandığı *Yeni Ufuklar*'da; "*Nermin Menemencioğlu, Yeni Ufuklar'ın Şubat [Ocak olmalı-Y.N.] [1971-Y.N.] sayısında Niyazi Berkes'in Osmanlı Tarihi hakkındaki düşüncelerini değerlendirir. Niyazi Berkes, eleştirilere cevap vererek, Osmanlı Tarihi hakkında nesnel davranmaya çalıştığını ifade eder.*" (Gelir 1300)

Berkes, Niyazi. (Mayıs 1980). Tarih, Efsane, Masal ve Yalan (1). *Sesimiz*, 130,[66] 6-7.

Berkes, Niyazi. (Haziran-Temmuz 1980). Tarih ve Ortaçağcılık (2). *Sesimiz*, 131, 6-7.

Berkes, Niyazi. (Ağustos 1980). Siyasal-Ekonomik Tarih Karşısında Din. *Sesimiz*, 132, 24-25.

A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Dergisi (Ankara):

Berkes, Niyazi. (Ocak-Aralık 1981). Bir Yüzyıl İçinde Atatürk. *A.Ü. SBF Dergisi*, (Atatürk Özel Sayısı), 36(1-4), 95-120.

3. PERİYODİK DERGİLER HARİCİ MAKALE VE YAZILARI:

Hüsnü, Niyazi. (1932). İçtimaiyat nazariyelerine dair eserler.[67] (Hilmi Ziya, Müdürü). *Felsefe Yıllığı, Birinci Sene (1931-1932)*. (s. 311-316). [İstanbul]:[68] Türkiye Matbaası.

Hüsnü, Niyazi. (1932). Bazı Eflatun tercümeleri hakkında.[69] (Hilmi Ziya, Müdürü). *Felsefe Yıllığı, Birinci Sene (1931-1932)*. (s. 367-370). [İstanbul]: Türkiye Matbaası.

Berkes, Niyazi. (1940). Ziya Gökalp. (2.b.). *İslam Ansiklopedisi (Encyclopedia of Islam - EI)*. C. II. (s. 117-118). Ankara: Maarif Vekaleti.

Berkes, Niyazi. (1940). İbrâhim Müteferrika. (2.b.). *İslam Ansiklopedisi (Encyclopedia of Islam - EI)*. C. III. (s. 996-998). Ankara: Maarif Vekaleti.

---

[66] Dergi kapağında bu sayının numarası olarak 131 yazmaktadır; ancak, bunun sehven bir baskı hatası olduğu tespit edilmiştir. Gerçekte Mayıs 1980 sayısı 130'uncu sayıdır. Bu konu, derginin kurucusu ve sahibi Hasibe Ayten ile 14 Ekim 2013 tarihinde yapılan yüzyüze görüşmede de teyit edilmiştir.

[67] Kitabın "Fihrist" bölümünde çalışma başlığı bu şekilde yazmakla beraber, kitap içinde 311. sayfada çalışma başlığı "İçtimaiyan nazariyelerine dair bazı eserler" şeklinde yazmaktadır. Çalışma, Emory S. Bogardus, James P. Lichtenberger, Pitirim Sorokin ve E.R.A. Seligman'ın bazı eserlerine ilişkin bir kitap tanıtım yazısıdır.

[68] Kaynakta, basımevi/yayınevi bilgisi olarak sadece "Türkiye Matbaası" bilgisi bulunmakta, yayım yeri ise belirtilmemektedir. Ancak aynı yıllara ait, "Şevket, Süleyman. (1934). Güzel Yazılar, Cilt: 1. İstanbul: Türkiye Matbaası" künyeli başka bir kaynakla yapılan karşılaştırmadan, yayım yerinin büyük olasılıkla "İstanbul" olabileceği sonucuna varılmıştır.

[69] Kitabın "Fihrist" bölümünde çalışma başlığı bu şekilde yazmakla beraber, kitap içinde 367. sayfada çalışma başlığı "Semiha Cemal, Apoloji ve Kriton tercümesi İstanbul, 1932." şeklinde yazmaktadır.

Berkes, Niyazi. (1940). Işlâh: Turkey. (2.b.). *İslam Ansiklopedisi (Encyclopedia of Islam - EI)*. C. IV. (s. 167-170). Ankara: Maarif Vekaleti.

Berker[s], Niyazi. (1942). Nesebi Sahih Olmayan Çocuklar. *Adliye Ceridesi*, 33/12 (No: 91), 1396-1404.

Berkes, Niyazi. (1942). Namık Kemal'in Fikrî Tekâmülü. *Namık Kemal Hakkında*. (s. 221-247). Ankara: A.Ü. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü Neşriyatı.

Berkes, Niyazi. (1945). *Hüseyin Rahmi'nin Sosyal Görüşleri*. (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Cilt III. Sayı 3 den Ayrıbasım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Berkes, Niyazi. (1945). Irk ve Irkçılık. Adnan Cemgil (Der.). *Ilim Karşısında Irk Meseleleri-Etütler*. (s. 5-11). İstanbul: Yurt ve Dünya Yayınları.[70]

Berkes, Niyazi. (1945). Türk İnkılâbında Lâikliğin Gelişmesi. *Ankara Üniversitesi Haftası: Hatay/10-19.IX.1943*. (s. 99-109). Ankara: A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Berkes, Niyazi. (1946). *Eski Atina'da Demokrasinin Doğuşuna Dair*. (Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Cilt IV Sayı 4 ten Ayrıbasım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Berkes, Niyazi. (1947). *Grek Şehir-Devletinin Yıkılışı ve Bunun Sosyal Düşünüş Üzerindeki Tepkilerine Dair*. (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Cilt IV Sayı 4 ten Ayrıbasım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Berkes, Niyazi. (1962). *İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dinî ve Fikrî Kimliği*. (BELLETEN, Cilt XXVI, Sayı 104 (Ekim 1962)'den Ayrıbasım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Berkes, Niyazi. (1972). Ekonomik Tarih ile Teori İlişkileri Açısından Türkiye'de Ekonomik Düşünün Evrimi. Fikret Görün (Der.). *Türkiye'de Üniversitelerde Okutulan İktisat Üzerine*. (s. 39-55). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayını.

Berkes, Niyazi. (1976). Unutulan Adam. *1976 Yılı Sosyoloji Konferansları (14. Kitap - Ziya Gökalp Özel Sayısı)*. (s. 194-203). İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları.

[70] Yazının aslı için bkz. (Berkes, 30 Aralık 1942: 438-441)

Berkes, Niyazi. (1976). *Unutulan Adam*. "Sosyoloji Konferansları", 14. Kitap'tan Ayrı Basım. İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları.

Berkes, Niyazi. (1982). Kişisel Anılar. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 11-27). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1982). 1876 Anayasasının Öyküsü. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 40-73). İstanbul: Adam Yayıncılık.[71]

Berkes, Niyazi. (1982). Yüz Yıl İçinde Atatürk. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 74-99). İstanbul: Adam Yayıncılık.[72]

Berkes, Niyazi. (1982). Başından Sonuna Doğru: Atatürk Zamanı. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 100-127). İstanbul: Adam Yayıncılık.[73]

Berkes, Niyazi. (1982). "İhtilal", "İnkılap" ve Devrim. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 133-151). İstanbul: Adam Yayıncılık.[74]

Berkes, Niyazi. (1982). Rahip "Frew" Kimdi. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 186-193). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1982). Toplum ve Devlet. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 194-199). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1982). Sosyal Devlet Kavramı Üzerine. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 200-209). İstanbul: Adam Yayıncılık.[75]

Berkes, Niyazi. (1982). Devlet ve Din Konusu Üzerine Bir Konuşma. *Atatürk ve Devrimler*. (s. 210-224). İstanbul: Adam Yayıncılık.[76]

Berkes, Niyazi. (1983). Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde Batı Uygarlığına Yaklaşım. Müçteba Anğ, vd. (Yay.Haz.). *Cumhuriyet*

[71] "(Mayıs 1980'de İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'nin Mithat Paşa dönemi üzerine düzenlediği konferansta okunan tebliğ)" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 73.

[72] "(Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Atatürk Özel Sayısı, Cilt XXX VI, No 1-4, 1981)" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 99.

[73] "*(İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'nin 25 Ekim 1981 tarihindeki Atatürk Semineri'nde okunmak üzere yazılmıştır.)*" Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 127. Bu tebliğin yayımlandığı bir diğer kaynak olarak bkz. (Berkes, 2003: 162-190)

[74] "(Bu yazı ABD'de "Toplumbilim Derneği"nin Milwaukee'deki toplantısında, Cumhuriyetin ellinci yıldönümüne ayrılan özel oturumuna (Plenary Session) sunulan yazının Türkçeye çevirisidir. Az kısaltılmış olarak "The Muslim World" adlı dergide [Cilt LXIV, Sayı 4] yayımlanmıştır.)" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 151.

[75] "(28 Ocak 1978'de İstanbul Barosu Yüzüncü Yıldönümü toplantısında okunan tebliğ)" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 209.

[76] "(1961 yılında Kanada'da McGill Üniversitesi'nde Hıristiyan ve Müslüman öğrencilerin birlikte düzenlediği konferanslar serisinin sonuncusu olarak yapılan bir konuşmanın çevirisi)" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 224.

Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 1. Cilt. (s. 251-254). İstanbul: İletişim Yayınları.

Berkes, Niyazi. (1983). Türk Dili Savaşında Macit Gökberk. Bedia Akarsu ve Tahsin Yücel (Yazı Kurulu). *Macit Gökberk Armağanı*. (s. 23-28). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Berkes, Niyazi. (1984). Toplumbilim Açısından Din-Dünya Kurumları Arasındaki İlişki Türleri. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 11-23). İstanbul: Adam Yayıncılık.[77]

Berkes, Niyazi. (1984). Laikliğin Tarihsel Kaynakları. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 24-43). İstanbul: Adam Yayıncılık.[78]

Berkes, Niyazi. (1984). Türk Din Toplumbilimine Giriş. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 44-63). İstanbul: Adam Yayıncılık.[79]

Berkes, Niyazi. (1984). Türk Reform Aşamaları. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 64-70). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1984). Laiklik Rejiminde Politik Gelişme. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 71-80). İstanbul: Adam Yayıncılık.[80]

Berkes, Niyazi. (1984). Teokrasi ve Feodalizm. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 81-90). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1984). Türk Devrimi'nde Laikliğin Gelişmesi. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 91-99). İstanbul: Adam Yayıncılık.[81]

Berkes, Niyazi. (1984). Müçtehitler Devrimi. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 110-113). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1984). Türk Devleti ve Hıristiyanlık Dünyası. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 114-117). İstanbul: Adam Yayıncılık.

---

[77] "Archives de Sociologie des Religions dergisinde (No. 16, 1963) çıkan yazının çevirisi." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 23.

[78] "27 Temmuz 1955'te Harvard Üniversite'sinde okunan bir tebliğ." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 43.

[79] "Berkeley'de California Üniversitesi'nde 1958'de verilmiş konferans." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 63.

[80] "1966 yılında 6-10 Eylül tarihleri arasında New York'ta toplanan Amerika Siyasalbilim Cemiyeti (American Political Association)'nde okunan bir tebliğ." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 80.

[81] "Ankara Üniversitesi İkinci Üniversite Haftası'nda Hatay'da konferans olarak verilmiş, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığı'nca neşredilen ve bu konferansları toplayan eserde çıkmıştır. Yurt ve Dünya: Sayı: 35; 1943." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 99.

Berkes, Niyazi. (1984). Anayasa Kaynağı Olarak Söylev. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 155-158). İstanbul: Adam Yayıncılık.[82]

Berkes, Niyazi. (1984). Dünya Politikasında Halifelik. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 159-163). İstanbul: Adam Yayıncılık.[83]

Berkes, Niyazi. (1984). Ulusal Tarihe Bakış. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 178-179). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1984). Tarih Bilinçsizliğinin Türleri. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 180-181). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1984). Tarih Olmamış Yalanlar. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 182-183). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1984). Enosis (Kenosis) Nedir?. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 184-186). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1984). Ambar Masalı. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 187-191). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1984). Yayınlar: Tanzimat. *Teokrasi ve Laiklik*. (s. 203-208). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1985). Aristoteles ve "Politika". *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 19-30). İstanbul: Adam Yayıncılık.[84]

Berkes, Niyazi. (1985). Antik Çağdan Batı Siyasal Düşününe. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 44-51). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1985). Uygarlık, Din, İdeoloji Olarak İslamlık. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 52-78). İstanbul: Adam Yayıncılık.[85]

Berkes, Niyazi. (1985). Unitarianizm ve Matbaa. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 85-103). İstanbul: Adam Yayıncılık.[86]

[82] "*29 Ekim 1973*" Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 158. Söz konusu derleme yayında bu yazının Niyazi Berkes tarafından nerede yayımlandığı konusunda bir bilgi verilmemekle birlikte, bu konuda tarafımızdan da ilave açıklayıcı bir bilgi bulunamamıştır.

[83] "*29 Ekim 1978*" Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 163. Söz konusu derleme yayında bu yazının Niyazi Berkes tarafından nerede yayımlandığı konusunda bir bilgi verilmemekle birlikte, bu konuda tarafımızdan da ilave açıklayıcı bir bilgi bulunamamıştır.

[84] "(Politika çevirisine "Giriş" yazısı, 1944)" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 30.

[85] "*Philosophy and Culture-East and West (1962). Derleyen: Charles E. Moore. (1959 yılında Avrupa, Amerika, Japonya, Hindistan ve Pakistan felsefe profesörlerinden oluşan bir konferansta verilen bildiriden alınmıştır.) (S. 448-474).*" Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 78.

[86] "Belleten, Cilt XXVI, Sayı 104 (Ekim 1962)" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 101.

Berkes, Niyazi. (1985). Osmanlı Eğitiminden Laik Eğitime Doğru. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 104-122). İstanbul: Adam Yayıncılık.[87]

Berkes, Niyazi. (1985). Modern Türkiye'de Felsefenin Kısa Bir Tarihi. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 123-132). İstanbul: Adam Yayıncılık.[88]

Berkes, Niyazi. (1985). Türkiye'de Toplumbilimin Başlangıcı. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 135-144). İstanbul: Adam Yayıncılık.[89]

Berkes, Niyazi. (1985). Türkiye'de Ekonomik Düşünün Evrimi. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 145-165). İstanbul: Adam Yayıncılık.[90]

Berkes, Niyazi. (1985). Namık Kemal ve Kanun-u Esasi. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 175-199). İstanbul: Adam Yayıncılık.[91]

Berkes, Niyazi. (1985). Unutulan Adam: Yusuf Akçura. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 209-216). İstanbul: Adam Yayıncılık.[92]

Berkes, Niyazi. (1985). Kişisel Anılar. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 233-240). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1985). Dil Sorununun Devrimsel Nedenleri. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. (s. 297-302). İstanbul: Adam Yayıncılık.

Berkes, Niyazi. (1986). Türkiye'de Çağdaşlaşma Olgusu. Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay (Eds.). *Türk Siyasal Hayatının Gelişimi*. (s. 137-158). İstanbul: Beta Basım Yayım.[93]

---

[87] "1975'te İstanbul'da, bir konferansta okunan yazı." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 122.

[88] "A History of Muslim Philosophy, derleyen M. M. Sharif, cilt II, Wiesbaden. Az kısaltılmış ve aslında bulunmayan hicri tarihler kaldırılmıştır. Aslındaki geniş bibliyografya da alınmamıştır." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 132.

[89] Bu makale, Niyazi Berkes'in ABD/Chicago Üniversitesi'nde doktora eğitiminde iken, hocası Redcliffe-Brown'un isteğiyle 1936 yılında yazdığı, dönemin önemli dergilerinden *The American Journal of Society*'de yayımlanan ve Türkiye'de sosyolojinin gelişimini işleyen "Sociology in Turkey" başlıklı makalenin tercümesidir. Türkçe tercümenin sonunda da şu ifade mevcuttur; "*'Sociology in Turkey', The American Journal of Sociology, cilt XLIII, sayı 2, 1936.*" Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 144. Ayrıca Berkes'in anılarında konunun ayrıntısı için bkz. (Berkes, 1997: 125-127)

[90] "Türkiye'de Üniversitelerde Okutulan, İktisat Üzerine. Derleyen: Fikret G[ö]rün (Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yayını.) 1972" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 165.

[91] "(Namık Kemal Hakkında, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları'ndan, Ankara, 1942.)" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 198.

[92] İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nin 1976 Yılı Sosyoloji Konferansları (14. Kitap) dizisinde yayımlanan "Unutulan Adam" başlıklı makalenin yeni baskısıdır. Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 216.

[93] "*Bu bölüm Türkiye'de Çağdaşlaşma, 2. Baskı Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, s. 15-39 dan yazarın izniyle alınmıştır.*" Ayrıntı için bkz. *a.g.e.*, s. 137, dip not. Ayrıca Niyazi Berkes'in

Berkes, Niyazi. (1998). Milli Kültür ve Batı Kültürü ile İlişkiler (Fethi Naci'nin Düzenlediği Bir Soruşturmaya Yanıt). Konur Ertop (Haz.). *Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi*. (s. 245-249). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.[94]

Berkes, Niyazi. (2002). Jakarta 1959. Enis Batur (Haz.). *Beş Kıtada Türk Seyyahları - XX. Yüzyıl Gezi Edebiyatımızdan Seçmeler*. (s. 171-174). İstanbul: Türkcell İletişim Hizmetleri Yayını.

Berkes, Niyazi. (23 Eylül 2002). Devletçilik Nasıl Dejenere Edildi. *Türk Solu*, 13, 7.

Berkes, Niyazi. (2003). Ulusal Bağımsızlık Savaşı. *Atatürkçülük Nedir*. (s. 142-152). İstanbul: İleri Yayınları.

Berkes, Niyazi. (2003). Antiemperyalist Tepki. *Atatürkçülük Nedir*. (s. 153-161). İstanbul: İleri Yayınları.

Berkes, Niyazi. (2003). Başından Sonuna Doğru: Atatürk Zamanı. *Atatürkçülük Nedir*. (s. 162-190). İstanbul: İleri Yayınları.[95]

Berkes, Niyazi. (2004). Batı Sorunu. *İleri Dergisi* (Dosya: Üç Tuzak: Amerikancılık, Avrupacılık, Avrasyacılık), 21, 193-230.

4. GAZETE YAZILARI:
Tan (İstanbul):

Berkes, Niyazi. (03 Ağustos 1943). Faşizmi Doğuran Sosyal Sebepler. *Tan*, s. 3.

Berkes, Niyazi. (05 Ağustos 1943). Faşizmin Oynamaya Çalıştığı Rol Ne İdi?. *Tan*, s. 3.

Berkes, Niyazi. (14 Ağustos 1943). Faşist İdeolojisi Ve Propagandası. *Tan*, s. 3.

Berkes, Niyazi. (06 Ekim 1943). Bir Kitaptan Alınacak Mühim Dersler. *Tan*, s. 3.

---

bu yazısının yine içerisinde yer aldığı söz konusu kaynağın daha yeni bir baskısı için bkz. (Berkes, 2000: 105-125)

[94] Yazının orijinali için bkz. (Berkes, Eyüboğlu ve Seyda 14-15)

[95] Attilâ İlhan'ın Önsöz'üyle yayımlanan ve çeşitli düşünürlerin Atatürk ve Atatürkçülük üzerine bazı yazılarının derlenmesinden oluşan *Atatürkçülük Nedir* (2003) başlıklı kitapta yer verilen Niyazi Berkes yazıları, onun önceki kitaplarında yer alan kısmi metin ve/ya daha önce sunduğu tebliğlerinden oluşan ve en önemlisi de yeni değil, bilinen çalışmalarıdır.

Berkes, Niyazi. (10 Ağustos 1944). Demokrasi ve Zaferi. *Tan*, s. 3.

Berkes, Niyazi. (11 Ağustos 1944). Sosyal Dâvalarımız: Başıboş Çocuklar-1. *Tan*, s. 3.

Berkes, Niyazi. (12 Ağustos 1944). Sosyal Dâvalarımız: Başıboş Çocuklar-II. *Tan*, s. 3.

Berkes, Niyazi. (02 Nisan 1945). Yarınki Dünyada Tekniğin Rolü. *Tan*, s. 3.

Berkes, Niyazi. (18 Nisan 1945). Harp Sonrası Meseleleri: 1 / Harplerin Nüfus Üzerindeki Tesiri. *Tan*, s. 3 ve 4.

Berkes, Niyazi. (20 Nisan 1945). Harp Sonrası Meseleleri: 2 / Harplerin Nüfus Üzerindeki Tesiri. *Tan*, s. 3.

Berkes, Niyazi. (07 Mayıs 1945). Harp Sonrası Meseleleri: Ekonomik Plânlar. *Tan*, s. 3 ve 4.

Berkes, Niyazi. (11 Mayıs 1945). Harp Sonrası Meseleleri: İngilterede Sanayi Projeleri. *Tan*, s. 3

Berkes, Niyazi. (17 Mayıs 1945). Harp Sonrası Meseleleri: Amerika'da Kalkınma ve Plânlaştırma işleri. *Tan*, s. 3 ve 4.

Berkes, Niyazi. (07 Ağustos 1945). Nissen'in Makaleleri Münasebetiyle: 1 / İtham Ediliyoruz. *Tan*, s. 3 ve 4.

Berkes, Niyazi. (08 Ağustos 1945). Nissen'in Makaleleri Münasebetiyle: 2 / İtham Ediliyoruz. *Tan*, s. 3.

Vatan (İstanbul):

Berkes, Niyazi Ahmet. (20 Şubat 1943). Maarif Şûrası dolayısıyle: Gençlikte Ahlâk. *Vatan*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (30 Mart 1943). İçtimaî dâvalarımızda ilmin rolü: 1 / Maarif Şûrası, ilmî hazırlık noksanlarını apaçık belirtmiştir. *Vatan*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (31 Mart 1943). İçtimaî dâvalarımızda ilmin rolü: 2 / Diploma ve mevki veren ilmi inkılâp yapıcı ilimden ayırmak lâzımdır. *Vatan*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (14 Kasım 1954). Arnold Toynbee'nin Tarih Felsefesi – I (Türkiyeye Çok Yer Veren On Ciltlik Büyük Eserin Tamamlanması Münaseeti ile). *Vatan*, s. 2 ve 6.

Berkes, Niyazi. (19 Kasım 1954). Toynbee'nin Tarih Felsefesi – II (Garpla İslam Medeniyeti Arasındaki Mücadeleler Hakkında Nazariyeler ve Tahliller). *Vatan*, s. 2 ve 7.

Berkes, Niyazi. (25 Kasım 1954). Toynbee'nin Tarih Felsefesi – III (İngiliz âlimi Türk inkılâbını nasıl görüyor). *Vatan*, s. 2 ve 7.

Berkes, Niyazi. (12 Ocak 1955). Arnold Toynbee'nin Din ve Medeniyet Telâkkileri - IV. *Vatan*, s. 2 ve 6.

24 Saat (Ankara):[96]

Berkes, [Niyazi].[97] (22 Şubat 1947). Dünya'ya Bakış: Bugünkü milletlerarası durum. *24 Saat*, 1, s. 2.

Berkes, Niyazi. (22 Şubat 1947). Washington'un Doğumunun 215 inci Yıldönümü (Washington ve Amerikan Demokrasisi / Doğumundan ölümüne kadar WASHINGTON). *24 Saat*, 1, s. 3.

Berkes, [Niyazi]. (23 Şubat 1947). Dünyaya Bakış: İngilterenin dış siyaseti. *24 Saat*, 2, s. 2.

Berkes, [Niyazi]. (24 Şubat 1947). Dünyaya Bakış: Amerikanın dış siyaseti. *24 Saat*, 3, s. 2.

Berkes, [Niyazi]. (25 Şubat 1947). Dünyaya Bakış: Sovyet Rusyanın dış siyaseti. *24 Saat*, 4, s. 3.

Berkes, Niyazi. (26 Şubat 1947). Sulh muahedelerinin Yaptığı yeni Avrupa. *24 Saat*, 5, s. 1 ve 4.

Berkes, [Niyazi]. (26 Şubat 1947). Dünyaya Bakış: İngiliz-Sovyet konuşmaları. *24 Saat*, 5, s. 3.

Berkes, [Niyazi]. (27 Şubat 1947). Dünyaya Bakış: İngilterede kömür buhranı. *24 Saat*, 6, s. 3.

Berkes, Niyazi. (Çev.). (28 Şubat 1947). Eski DEMOKRASİ'den Yeni DEMOKRASİ'ye [- I] (Yazan: Prof. Harold J. Laski). *24 Saat*, 7, s. 3 ve 4.

Berkes, [Niyazi]. (28 Şubat 1947). Dünyaya Bakış: Moskova Konferansı arifesinde. *24 Saat*, 7, s. 3.

Berkes, Niyazi. (01 Mart 1947). Dünya sulhü için Ümitler artıyor. *24 Saat*, 8, s. 1 ve 4.

---

[96] *24 Saat* gazetesi, imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden olarak Dr. Mediha Esenel (Berkes)'in imzasını taşıyan, 22 Şubat 1947 ile 6 Mart 1947 tarihleri arasında yalnızca onüç gün yayımlanabilmiş günlük siyasî sabah gazetesidir. Gazetenin, 25 Mart 1947'de yayımlanan 4. sayısından itibaren yazı işlerinin idaresi Adnan Cemgil'e geçmiştir.

[97] Gazetenin "Dünya'ya Bakış" başlıklı bu köşesindeki yazıların altında yalnızca "BERKES" imzası vardır. Ancak, yazıların içeriğine bakıldığında değerlendirmemiz, bu köşede yazanın Niyazi Berkes olduğu yönündedir. Bu nedenle, bu köşe yazıları Niyazi Berkes'e ithaf edilmiştir.

Berkes, Niyazi. (Çev.). (01 Mart 1947). Eski DEMOKRASİ'den Yeni DEMOKRASİ'ye II. : İlk ve Orta Çağlarda Demokrasi (Yazan: Prof. Harold J. Laski). *24 Saat*, 8, s. 3.

Berkes, [Niyazi]. (01 Mart 1947). Dünyaya Bakış: İngiltere Hindistandan çekiliyor. *24 Saat*, 8, s. 3.

Berkes, Niyazi. (Çev.). (02 Mart 1947). Eski DEMOKRASİ'den Yeni DEMOKRASİ'ye III. : Yeni Çağlarda Demokrasi (Yazan: Prof. Harold J. Laski). *24 Saat*, 9, s. 3.

Berkes, [Niyazi]. (02 Mart 1947). Dünyaya Bakış: Filistin Meselesi. *24 Saat*, 9, s. 3.

Berkes, Niyazi. (Çev.). (03 Mart 1947). Eski DEMOKRASİ'den Yeni DEMOKRASİ'ye IV. : Demokrasi, Emperyalizm ve Faşizm (Yazan: Prof. Harold J. Laski). *24 Saat*, 10, s. 3 ve 4.

Berkes, [Niyazi]. (03 Mart 1947). Dünyaya Bakış: Moskova Konferansında konuşulacak meseleler. *24 Saat*, 10, s. 3.

Berkes, Niyazi. (04 Mart 1947). Avrupa'nın İktisadi durumu. *24 Saat*, 11, s. 1 ve 4.

Berkes, Niyazi. (Çev.). (04 Mart 1947). Eski DEMOKRASİ'den Yeni DEMOKRASİ'ye V. : Yeni Demokrasi (Yazan: Prof. Harold J. Laski). *24 Saat*, 11, s. 3.

Berkes, [Niyazi]. (04 Mart 1947). Dünyaya Bakış: İngiltere-Fransa ittifakı. *24 Saat*, 11, s. 3.

Yön (Haftalık Gazete) (Ankara/İstanbul):

Berkes, Niyazi.[98] (16 Ocak 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz?[99] 1. Yüzeydeki Dalgalanmalar. *Yön*, 2(57), 8-9.

Berkes, Niyazi. (23 Ocak 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? II - Gericilik ve Batının Zararlı Tesirleri. *Yön*, 2(58), 8-10.

Berkes, Niyazi. (30 Ocak 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? III - Avrupa Egemenliği Altinda Türkiye. *Yön*, 2(59), 10-11.

[98] Özdemir'in (329) tespitine göre, Niyazi Berkes, *Yön* gazetesinde 50'nin üzerinde yazı yazan yazarlar arasında yer almaktadır. Özdemir'in bu çerçevede hazırladığı listede Niyazi Berkes'in yazı yazma sıklığı ve en çok işlediği konulara ilişkin bilgi, "*Niyazi Berkes (56) siyaset, tarih*" şeklindedir. Bu konuda bizim tespitimiz ise, Niyazi Berkes'in *Yön*'de 58 kez yazı yazdığıdır.

[99] Niyazi Berkes'in *Yön* gazetesinde 57. sayıyla (16 Ocak 1963) başlayan "200 Yıldır Neden Bocalıyoruz?" başlıklı uzun yazı dizisi, Yön Yayınları tarafından aynı başlıkla, yayınevinin ilk kitabı olarak basılmıştır.

Berkes, Niyazi. (06 Şubat 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? VI - Meşrutiyette Toplumsal Reform Şansı Nasıl Kaçırıldı?. *Yön*, 2(60), 8-10.

Berkes, Niyazi. (13 Şubat 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? V - Meşrutiyette Türkçülük Hareketleri. *Yön*, 2(61), 8-9.

Berkes, Niyazi. (20 Şubat 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? VI - Turancılık ve Panislamizm. *Yön*, 2(62), 8-9.

Berkes, Niyazi. (28 Şubat 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? VII - Atatürkçülük Nedir, Ne Değildir?. *Yön*, 2(63), 8-9.

Berkes, Niyazi. (06 Mart 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? VIII - Fakir Ülkelerin Kurtuluş Yolu Olarak Devletçilik. *Yön*, 2(64), 10-11.

Berkes, Niyazi. (13 Mart 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? IX – CHP, Atatürkçülukten Nasıl Uzaklastı?. *Yön*, 2(65), 11-12.

Berkes, Niyazi. (20 Mart 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? X – Toprak Reformu. *Yön*, 2(66), 10-12.

Berkes, Niyazi. (27 Mart 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? XI – D.P. ve Demokraaasiii!... *Yön*, 2(67), 10-11.

Berkes, Niyazi. (03 Nisan 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? XII – Batıya Peşkeş Çekilen Türkiye. *Yön*, 2(68), 11-12.

Berkes, Niyazi. (10 Nisan 1963). 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? Son Yazı: Atatürkün Özlediği Türkiye'yi Kurabiliriz. *Yön*, 2(69), 11-12.

Berkes, Niyazi. (16 Ekim 1964). Hiristiyanlık, Türkiye ve Kıbrıs: Türk Devleti ve Hiristiyanlık Dünyası. *Yön*, 3(81), 16.

Berkes, Niyazi. (23 Ekim 1964). Hiristiyanlık, Türkiye ve Kıbrıs: Osmanlı İmparatorluğu ve Ortodoks Kilisesi. *Yön*, 3(82), 16.

Berkes, Niyazi. (30 Ekim 1964). Osmanlı ülkesi, hiristiyan dinleri arasında çıkan çatışmalara sahne oluyor. *Yön*, 3(83), 16.

Berkes, Niyazi. (06 Kasım 1964). Atatürk Türkiyesinde Ökümenik Patriklik. *Yön*, 3(84), 10-11.

Berkes, Niyazi. (18 Aralık 1964). Pan-Ortodoks Kongresi. *Yön*, 3(90), 11.

Berkes, Niyazi. (12 Şubat 1965). Batıcılık, Ulusculuk ve Toplumsal Devrimler:[100] I "Satılık Memleket". *Yön*, 4(98), 8-9.

[100] *Yön* gazetesinin 98. sayısıyla (12 Şubat 1965) başlayan "*Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*" başlıklı yazı dizisinin, aynı başlıkla Yön Yayınları'ndan kitap olarak çıktığı, *Yön*'ün 121. sayısındaki (23 Temmuz 1965: 16) ilanla kamuoyuna duyurulmuştur.

Berkes, Niyazi. (19 Şubat 1965). Batıcılık, Ulusculuk ve Toplumsal Devrimler: II Batı Emperyalizmi ve Batı Uygarlığı. *Yön*, 4(99), 12-13.

Berkes, Niyazi. (26 Şubat 1965). Batıcılık, Ulusculuk ve Toplumsal Devrimler: III Batı Uygarlığı ve Tanzimat. *Yön*, 4(100), 10-11.

Berkes, Niyazi. (05 Mart 1965). Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler IV Namık Kemal'e Övgü. *Yön*, 4(101), 11-12.

Berkes, Niyazi. (12 Mart 1965). Batıcılık, Ulusçulük ve Toplumsal Devrimler: V Teneke Uygarlığı. *Yön*, 4(102), 12-13.

Berkes, Niyazi. (19 Mart 1965). Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler: V Niyazi Berkes, Türk Aydınlarını Anlatıyor. *Yön*, 4(103), 8-9.

Berkes, Niyazi. (26 Mart 1965). Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler: VII Niyazi Berkes, "Batı'nın Medeniyetini Alırız" "Kültürünü Almayız" Tartışmalarını İnceliyor… *Yön*, 4(104), 8-9.

Berkes, Niyazi. (02 Nisan 1965). Batıcılık, Ulusçulük ve Toplumsal Devrimler: VIII Milli Kurtuluş Savaşı. *Yön*, 4(105), 10-11.

Berkes, Niyazi. (09 Nisan 1965). Batıcılık Ulusçuluk ve Tomlumsal Devrimler: IX Atatürk'ün Milliyetçiliği ve "Tarih Tezi". *Yön*, 4(106), 10-11.

Berkes, Niyazi. (16 Nisan 1965). Batıcılık, Ulusçulük ve Toplumsal Devrimler: X "Tarih Tezi"nin Temel Kavramları. *Yön*, 4(107), 11-12.

Berkes, Niyazi. (23 Nisan 1965). Batıcılık, Ulusçulük ve Toplumsal Devrimler: XI Türkiye'nin Bugün İçin Baş Davası Batılılaşmak Değil, Batılılaşmamaktır. Batıcılık, Gericiliktir. Sonuçlar. *Yön*, 4(108), 8-9.

Berkes, Niyazi. (21 Mayıs 1965). Aydın ve Halk Sorunu Üzerine. *Yön*, 4(112), 10-11.

Berkes, Niyazi. (09 Temmuz 1965). Türk Aydınlarının Özellikleri Üzerine Düşünceler... *Yön*, 4(119), 8-9.

Berkes, Niyazi. (23 Temmuz 1965). 10 Ekim 1965 Seçimlerinin Önemi. *Yön*, 4(121), 16.

Berkes, Niyazi, Eyüboğlu, Sabahattin ve Seyda, Mehmet. (Fethi Naci, Düz.). (03 Eylül 1965). Yön'ün Soruşturması: Milli Kültür ve Batı Kültürü ile İlişkiler. *Yön*, 4(127), 14-15.[101]

[101] "Cezayir'de yapılan "Milli kültür ve devrimci kültür" tartışmasının çevirisi sanatçılarla yazarlar arasında, okurlarımız arasında geniş bir ilgiyle izlendi… Düşünürlerimizin, yazarlarımızın, sanatçılarımızın bu meseleler üzerinde söyleyecekleri, yalnız Türkiye için

Berkes, Niyazi. (03 Aralık 1965). "Sosyalizm ve İslamiyet" Üzerine... *Yön*, 4(140), 16.[102]

Berkes, Niyazi. (21 Ocak 1966). Dogu ve Doguculuk Modası ("Sosyalizm Tartışmaları: Türkiye'nin Dünyadaki Yeri ve Devrimci Yönelimi" konu başlığı altında). *Yön*, 5(147), 8 ve 10.

Berkes, Niyazi. (18 Şubat 1966). "Sosyalizm ve İslâmiyet" Tartışmaları. *Yön*, 5(151), 12.

Berkes, Niyazi. (1 Nisan 1966). Bir Gezi İzlenimleri: Arap Dünyası Uyanıyor mu?.*Yön*, 5(157), 10-12.

Berkes, Niyazi. (8 Nisan 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? – Suriye'de Diriliş Partisinin Sosyalizmi. *Yön*, 5(158), 10-12.

Berkes, Niyazi. (15 Nisan 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? III – Nâsır, İslâmiyet ve Sosyalizm. *Yön*, 5(159), 10-13.

Berkes, Niyazi. (22 Nisan 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? IV – İslâmcılık, Batıcılık, Osmanlıcılık ve Arapcılık -Satı Beyin Hikâyesi-. *Yön*, 5(160), 10-12.

Berkes, Niyazi. (29 Nisan 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? V – Satı Bey Hayatını Anlatıyor. *Yön*, 5(161), 10-11.

Berkes, Niyazi. (06 Mayıs 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? VI – Mısır'da Basın, Üniversite ve Aydınlar. *Yön*, 5(162), 10-12.

Berkes, Niyazi. (13 Mayıs 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? VII – Mısırda Sanat Hayatı. *Yön*, 5(163), 10-12.

Berkes, Niyazi. (20 Mayıs 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? VIII – Burgiba'nın Ülkesinde. *Yön*, 5(164), 11-13.

Berkes, Niyazi. (27 Mayıs 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? IX – Osmanlı Tarihine Magrepten Bakış. *Yön*, 5(165), 12-13.

değil, az gelişmiş öteki ülkeler için de önem taşıyacaktır. Soruları, değişik eğilimleri yansıtabilmek isteğiyle belirli yazarlara ve sanatçılara sorduk." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 14.

[102] Söz konusu yazının sonunda yer alan ifadeden, bu çalışmanın daha önce 29 Ekim 1965 tarihinde Kahire'de yazıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 16.

Berkes, Niyazi. (03 Haziran 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? X – Cezayir ve İşbirlikçi Ticaniler. *Yön*, 5(166), 10-11.

Berkes, Niyazi. (10 Haziran 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? XI – Cezayir Kurtuluş Savaşının Nedenleri. *Yön*, 5(167), 10-11.

Berkes, Niyazi. (17 Haziran 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? XII – Cezayir İhtilâli. *Yön*, 5(168), 10-12.

Berkes, Niyazi. (24 Haziran 1966). Bir Geziden İzlenimler: Arap Dünyası Uyanıyor mu? XIII – Cezayir Sosyalizminin Üç Unsuru: Din, Milli Örgütlenme ve Sosyal Kalkınma. *Yön*, 5(169), 10-12.

Berkes, Niyazi. (23 Eylül 1966). Az Gelişmişliğin Tarihsel Nedenleri: İki Cihan Savaşı Sonrası ve Azgelişmiş Toplumlar Sorunu. *Yön*, 5(182), 8-10.[103]

Berkes, Niyazi. (30 Eylül 1966). Azgelişmişliğin Tarihsel Nedenleri: II – K. Marx ve Doğu Toplumları. *Yön*, 5(183), 8-9.

Berkes, Niyazi. (07 Ekim 1966). Az Gelişmişliğin Tarihsel Nedenleri: III – Sömürgecilik mi, Emperyalizm mi?. *Yön*, 5(184), 12-13.

Berkes, Niyazi. (14 Ekim 1966). Azgelişmişliğin Tarihsel Nedenleri: IV – Batı Karşısında Doğu. *Yön*, 5(185), 11.

Berkes, Niyazi. (21 Ekim 1966). Az Gelişmişliğin Tarihsel Nedenleri: V – Doğu Toplumlarının Yapıları ve Bu Yapıların Bozuluşu. *Yön*, 5(186), 8-9.

Berkes, Niyazi. (28 Ekim 1966). Azgelişmişliğin Tarihsel Nedenleri: VI – Sosyolojik Açıdan Din. *Yön*, 5(187), 8-9.

Berkes, Niyazi. (04 Kasım 1966). Az Gelişmişliğin Tarihsel Nedenleri: VII – Batı Sömürgeciliği Hangi Reformları Getirdi?. *Yön*, 5(188), 11.

Berkes, Niyazi. (18 Kasım 1966). Az Gelişmişliğin Tarihsel Nedenleri: VIII – Batı Sömürgeciliği Hangi Reformları Getirir?. *Yön*, 5(190), 12-13.

Berkes, Niyazi. (03 Mart 1967). Böyle Gelmiş Böyle Gitmez (Yazan: Aziz Nesin). *Yön*, 6(205), 11.

[103] "Bu tartışmayı, Yves Lacoste'un "Sınıf Açısından Azgelişmişlik" adı ile yayınlanan eserinin ortaya attığı görüşlerin, kendi toplumumuz açısından değerlendirilmesi amacıyla ve YÖN'ün bu yoldaki çağrısı üzerine yazmış bulundum. Amacı, bir Batı yazarı ile polemiğe girmek değil, yazısının çevirisinin sağladığı fırsattan faydalanarak kendi toplumumuzun tarihsel ve toplumsal problemlerinin gelişi üzerindeki düşüncelerimi derlemektir. Eksik, ya da yanlış olduğum yerleri başkaları tamamlar, ya da düzeltirse memnun olurum. - Niyazi Berkes" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 8.

Cumhuriyet (İstanbul):

Berkes, Niyazi. (18 Eylül 1974). Yunanistanın Sorunu ve Yunan Trajedisi. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (01 Ekim 1974). Mustaklis ile Mustakas. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (09 Ekim 1974). "Demokrasinin Beşiği". *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (26 Ekim 1974). İki Ulusta Tarihsel Doğrultu. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (05 Kasım 1974). Teokrasi. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (10 Aralık 1974). "Aşar"la "Şeriat". *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (24 Nisan 1975). "Turkısh Occupıed Armenıa". *Cumhuriyet*, s. 2 ve 5.

Berkes, Niyazi. (19 Ağustos 1975). Şeytan Diyor ki… *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (28 Ağustos 1975). Üs-Tesis!. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (11 Eylül 1975). Hecin Devesi. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (04 Ekim 1975). Anlam Sorunu. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (22 Ekim 1975). Üç Dil İdeolojisi. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (16 Kasım 1975). Anlam Devrimi. *Cumhuriyet*, s. 7.

Berkes, Niyazi. (04 Ekim 1976). Ilk Türk Devleti. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (21 Ekim 1976). Politika ve Seks. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (28 Ekim 1976). Tarih ile Masal. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (16 Kasım 1976). Irkçılık ve Dincilik. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (06 Aralık 1976). ABD'de Siyah İnsanın Öyküsü-1. *Cumhuriyet*, s. 4.

Berkes, Niyazi. (07 Aralık 1976). ABD'de Siyah İnsanın Öyküsü-2. *Cumhuriyet*, s. 4 ve 9.

Berkes, Niyazi. (08 Aralık 1976). ABD'de Siyah İnsanın Öyküsü-3. *Cumhuriyet*, s. 4.

Berkes, Niyazi. (09 Aralık 1976). ABD'de Siyah İnsanın Öyküsü-4. *Cumhuriyet*, s. 4.

Berkes, Niyazi. (10 Aralık 1976). ABD'de Siyah İnsanın Öyküsü-5. *Cumhuriyet*, s. 4.

Berkes, Niyazi. (11 Aralık 1976). ABD'de Siyah İnsanın Öyküsü-6. *Cumhuriyet*, s. 4.

Berkes, Niyazi. (12 Aralık 1976). ABD'de Siyah İnsanın Öyküsü-7. *Cumhuriyet*, s. 4.

Berkes, Niyazi. (13 Aralık 1976). ABD'de Siyah İnsanın Öyküsü-8. *Cumhuriyet*, s. 4.

Berkes, Niyazi. (22 Mart 1978). Ku Klux Klan İngiltere'de. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (03 Temmuz 1978). Bir Süper Danışman: Dr. Zbig… *Cumhuriyet*, s. 7 ve 9.

Berkes, Niyazi. (04 Temmuz 1978). Bir Süper Danışman: Dr. Zbig…-2 *Cumhuriyet*, s. 7.

Berkes, Niyazi. (05 Temmuz 1978). Bir Süper Danışman: Dr. Zbig…-3 *Cumhuriyet*, s. 7.

Berkes, Niyazi. (06 Temmuz 1978). Bir Süper Danışman: Dr. Zbig…-4 *Cumhuriyet*, s. 7.

Berkes, Niyazi. (15 Ağustos 1978). Satranç Savaşı. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (26 Ocak 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi: Atatürk'e Hangi Yüzle Bakmak?-1. *Cumhuriyet*, s. 5.

Berkes, Niyazi. (27 Ocak 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi: Batı Denen Efsane Ülkesi-2. *Cumhuriyet*, s. 5.

Berkes, Niyazi. (28 Ocak 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi: Cumhuriyet Osmanlı İmparatorluğu İçinden Çıkmadı-3. *Cumhuriyet*, s. 5.

Berkes, Niyazi. (29 Ocak 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi: Osmanlı Imparatorluğunun Egemenliğine "Komünizm" Kuşkusuyla Son Veriliyordu-4. *Cumhuriyet*, s. 5.

Berkes, Niyazi. (30 Ocak 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi: Atatürk'ün Karşı Karşıya Olduğu Problem Bir Siyasal Devrim Savaşıydı-5. *Cumhuriyet*, s. 5 ve 11.

Berkes, Niyazi. (31 Ocak 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi: Atatürk'e Nasıl Bakılacağını Bilmiyoruz Çünkü Ona Bakacak Yüzümüz Yok-6. *Cumhuriyet*, s. 5.

Berkes, Niyazi. (01 Şubat 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi: Tarihsel Bir Kişilik Olan Mustafa Kemal'i Totem Olmaktan Çıkarmalıyız-7. *Cumhuriyet*, s. 5.

Berkes, Niyazi. (02 Şubat 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi: Atatürk'ün Laikliği Islamiyet'e Değil "Islami Devlet" İlkesine Karşıdır-8. *Cumhuriyet*, s. 5 ve 11.

Berkes, Niyazi. (14 Şubat 1979). Komşudaki Yangın. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (12 Temmuz 1979). 33'lerin Öyküsü. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (04 Aralık 1979). Uzak Benzeyişler. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (12 Nisan 1980). Ardından. *Cumhuriyet*, s. 2.

Berkes, Niyazi. (10 Kasım 1980). ABD: Seçimler Ülkesi. *Cumhuriyet*, s. 2 ve 9.

5. TÜRKİYE'DE VERDİĞİ KONFERANSLAR VE SUNDUĞU TEBLİĞLER:

Berkes, Niyazi. (Haziran 1965). Batılılaşma (Konferans). Sosyalist Kültür Derneği, Ankara.

Berkes, Niyazi. (1975). Osmanlı Eğitiminden Laik Eğitime Doğru (Tebliğ). İstanbul'da Bir Konferans Vesilesiyle, İstanbul.

Berkes, Niyazi. (28 Ocak 1978). Sosyal Devlet Kavramı Üzerine (Tebliğ). İstanbul Barosu Yüzüncü Yıldönümü Toplantısı, İstanbul.

Berkes, Niyazi. (23-25 Mayıs 1980). Mithat Paşa Zamanı ve Avrupa Politikası (Tebliğ). İ.Ü. SBF "Mithat Paşa ve Dönemi" Uluslararası Semineri, İstanbul.

Berkes, Niyazi. (25 Ekim 1981). Başından Sonuna Doğru: Atatürk Zamanı (Tebliğ). İ.Ü. SBF "Atatürk" Semineri, İstanbul.

6. YURTDIŞINDAKİ KONFERANS, KONUŞMA VE DERSLERİ:[104]

Berkes, Niyazi. (Şubat 1954). Religion in the Present-day Turkey. The Muslim Society of Montreal.

Berkes, Niyazi. (Mart 1954). Romanticism and Mysticism in Islam. Student Colloquium, Institute of Islamic Studies, Montreal.

Berkes, Niyazi. (Yaz 1955). Paper at Harvard Summer School Conference on Egypt, Pakistan, and Turkey.

[104] Bu kısımda yer verilen tüm konferans, konuşma ve ders bilgilerinin alındığı kaynak olarak bkz. (Dinçşahin 235-236)

Berkes, Niyazi. (Aralık 1955). Commentator, Section on "New Approaches to the History of the Modern Muslim World". Annual Meeting of the American Historical Association, Washington, D.C.

Berkes, Niyazi. (Temmuz 1956). Guest Lecturer. Whittier Institute, Whittier College, California.

Berkes, Niyazi. (Şubat 1957). Conference on Turkish Publications and Documents arranged by the Hoover Institute, Hoover Library, Stanford University.

Berkes, Niyazi. (Ağustos 1957). Guest Lecturer on "Islam in the Modern World". University of Vermont, Burlington.

Berkes, Niyazi. (Şubat 1958). Talk, "Present Movements in the Middle East". Christian Student Movement, Montreal.

Berkes, Niyazi. (Sonbahar 1958). Twelve Public Lectures on "Cultural and Literary Movements in Modern Turkey", arranged by the Muslim University of Aligarh, India.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1959). Address to the staff and students, Madwat al-Ulamah, Lucknov, India.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1959). Talk, at Seminar session, on Modern Islam. Department of Arabic, University of Lucknov.

Berkes, Niyazi. (Ocak-Şubat 1959). Visits and informal talks to the staffs of various Muslim educational institutions in Madras, Malabar, and Hyderabad.

Berkes, Niyazi. (Şubat 1959). Seminar on "Traditions and Change", arranged by the Committee of Cultural Freedom. Commentator and section chairman. Karachi, Pakistan.

Berkes, Niyazi. (Şubat 1959). Lecture, ""Modernization in Turkey", arranged by the Department of History and of Political Science, University of Karachi, Karachi.

Berkes, Niyazi. (Mart 1959). Two Lectures on "Secularism in India and turkey". Jamia Millia University, Delhi, India.

Berkes, Niyazi. (Mart 1959). Visit and discussion with the staff of Deoband Muslim University, Deoband, India.

Berkes, Niyazi. (Mayıs 1959). Talk, Muhammadiya Society, Jokjakarta, Indonesia.

Berkes, Niyazi. (Nisan-Mayıs 1959). Meetings and Discussions with the minister and the staff of the Ministry of Religious Affairs, Jakarta, Indonesia. Visits to the educational institutions under the Ministry of Religious Affairs in Bandung, Jokjakarta, and Surabaya.

Berkes, Niyazi. (Haziran 1959). Lecture on "Islamic Philosophy". Department of Philosophy, New Asia College, Hong Kong.

Berkes, Niyazi. (Temmuz 1959). Paper. Third East-West Philosophy Conference, University of Hawaii, Honolulu.

Berkes, Niyazi. (Nisan 1960). Meeting. American Society for the Study of Religion, Harriman, N.Y.

Berkes, Niyazi. (Şubat 1961). Talk, "Problems of the Underdeveloped Countries". Student Colloquium, Institute of Islamic Studies.

Berkes, Niyazi. (Mart 1961). Lecture, "Recent Political Changes in Turkey", arranged by the Student Christian Movement, McGill University.

Berkes, Niyazi. (Nisan 1961). Paper, "Religion and Social Change in Turkey". Annual Meeting, American Society for the Study of Religion, New York City.

Berkes, Niyazi. (Nisan 1962). Meeting. The Annual Meeting of the American Society for the Study of Religion, New York City.

Berkes, Niyazi. (Eylül 1962). Paper, section on "Religion and Development". The Fifth World Conference of Sociology, arranged by the International Sociological Association, Washington, D.C.

Berkes, Niyazi. (Eylül 1962). Panel Discussion. Conference on Sociology of Religion, sponsored by the Religious Research Association and Hazen Foundation, Georgetown University, Washington, D.C.

7. YURTDIŞINDA YAYIMLANAN YAZI VE (TEBLİĞ) MAKALELERİ:

Berkes, Niyazi. (Eylül 1936). Sociology in Turkey. *American Journal of Sociology*, 42(2), 238-246.

Berkes, Niyazi. (Sonbahar 1954). Ziya Gökalp: His Contribution to Turkish Nationalism. *The Middle East Journal*, 8(4), 375-390.

Berkes, Niyazi. (1957). Historical Background of Turkish Secularism. Richard N. Frye (Ed.). *Islam and the West* (Proceedings of the Harvard

Summer School Conference on the Middle East, July 25-27, 1955). (s. 41-68). The Hague, Netherlands: Mouton & Co.

Berkes, Niyazi. (1958-1959). The Turkish Novel: A Survey. Abdul Aleem, vd. (Ed.). *Bulletin of the Institute of Islamic Studies* (The Muslim University of Aligarh, India), 1(2/3), 26-48.

Berkes, Niyazi. (Nisan-Temmuz 1959). Ethics and Social Practice in Islam. *Philosophy East and West* (Preliminary Report on the Third East-West Philosophers' Conference), 9(1/2), 60-62.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1960). Literary Developments in Modern Turkey. *University of Toronto Quarterly*, 29(2), 225-242.

Berkes, Niyazi. (1961). Renaissance in Turkey: Zia Gökalp and His School. Mion Mohamad Sharif (Ed.). *A History of Muslim Philosophy*, Vol. II. (s. 1513-1523). Delhi, India: Low Price Publications.

Berkes, Niyazi. (1962). Ethics and Social Practice in Islam. Charles A. Moore (Ed.). *Philosophy and Culture-East and West: East-West Philosophy in Practical Perspective*, Vol. III. (s. 448-474). Honolulu, Hawaii: University of Hawaii Press.

Berkes, Niyazi. (1963). Religious and Secular Institutions in Comparative Perspective. *Archives de sociologie des religions*, 16, 65-72.

Berkes, Niyazi. (Ekim 1974). The Two Facets of the Kemalist Revolution.[105] *The Muslim World*, 64(4), 292-306.

Berkes, Niyazi. (1987). Ziya Gökalp. Mircea Eliade (Ed.). *The Encyclopedia of Religion*, Vol. VI. (s. 66-67). New York: Macmillan Publishing Company.

8. TERCÜMELERİ:[106]

Gras, Norman Scott Brien. (1941). *Ekonomik Sosyolojiye Giriş*. (Niyazi Berkes, Çev.). Ankara: A.Ü. DTCF Neşriyatı.

Eflatun (Plato). (1942). *Sokrates'in Müdafaası (Apologia)*. (Niyazi Berkes, Çev.). İstanbul: Maarif Basımevi.

[105] "This paper was delivered at the Plenary Session of the Seventh Annual Meeting of MESA, held November 8-10, 1973, in Milwaukee, Wisconsin." Ayrıntı için bkz. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/ 10.1111/j.1478-1913.1974.tb03167.x/abstract (Erişim tarihi: 26 Ekim 2014)

[106] Bu kısımdaki sıralama, çeviri eserin tercümesinin yayımlandığı seneye göre yapılmıştır.

Aristoteles. (1944). *Politika, Cilt I-III*. (Niyazi Berkes, Çev.). İstanbul: Maarif Basımevi.

Laski, Harold J. (1945). *Demokrasi ve Sosyalizm*. (Niyazi Berkes, Çev.). İstanbul: Yurt ve Dünya Yayınları.

Aristoteles. (1946). *Politika, Cilt IV-VIII*. (Niyazi Berkes, Çev.). İstanbul: Maarif Basımevi.

Freud, Sigmund. (1947). *Totem ve Tabu*. (Niyazi Berkes, Çev.). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Adıvar, Adnan. (1953). A Turkish Account of Orientalism: A Translation of the Introduction to the Turkish Edition of the Encyclopedia of Islam. (Niyazi Berkes ve Howard Reed, Çev.). *The Muslim World*, 43, 260-282.

Gökalp, Ziya. (1959). *Turkish Nationalism and Western Civilization: Selected Essays of Ziya Gökalp*. (Translated and Edited with an Introduction by Niyazi Berkes). New York: Columbia University Press ve London: George Allen and Unwin Ltd.

Kirby, Fay. (1962). *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. (Niyazi Berkes, Çev.). Ankara: İmece Yayınları.

Marx, Karl. (1968). *Yahudi Meselesi*. (Niyazi Berkes, Çev.). Ankara: Sol Yayınları.

Eflatun. (1973). *Diyaloglar 1: Euthyphron, Birinci Alkibiades, İkinci Alkibiades, Sokrates'in Savunması, İon*. (Pertev Naili Boratav, İrfan Şahinbaş, Selâhattin Hilâv, Niyazi Berkes ve Tanju Gökçöl, Çev.). İstanbul: Hürriyet Yayınları.

9. YABANCI DERGİLERDE YAZDIĞI KİTAP TANITIMLARI:

Berkes, Niyazi. (Mart 1936). The Turkish Transformation (Yazan: Henry Elisha Allen). *American Journal of Sociology*, 41(5), 684-685.

Berkes, Niyazi. (Eylül 1937). Moslem Women Enter A New World (Yazan: Ruth Frances Woodsmall). *American Journal of Sociology*, 43(2), 360-362.

Berkes, Niyazi. (Kasım 1937). Western Civilization in the Near East (Yazan: Hans Kohn ve E.W. Dickes). *American Journal of Sociology*, 43(3), 515-516.

Berkes, Niyazi. (1954). The Arabs and the West (Yazan: Clare Hollingworth). *International Journal*, 9(1), 73-74.

Berkes, Niyazi. (Sonbahar 1954). La Turquie (Yazan: Jean-Paul Roux). *The Middle East Journal*, 8(4), 472-473.

Berkes, Niyazi. (Nisan 1956). Turkey (Yazan: Geoffrey Lewis). *The Muslim World*, 46(2), 165-166.

Berkes, Niyazi. (Ocak 1958). The Social Structure of Islam (Yazan: Reuben Levy). *The Journal of Religion*, 38(1), 80-81.

Berkes, Niyazi. (1961). Turkey's Politics: The Transition to a Multi-Party System (Yazan: Kemal H. Karpat). *Middle Eastern Affairs*, 12, 114-115.

Berkes, Niyazi. (1961-1962). Religion and Politics in Pakistan (Yazan: Leonard Binder). *Pacific Affairs*, 34(4), 409-411.

Berkes, Niyazi. (1965). Political Modernization in Japan and Turkey (Yazan: Robert E. Ward ve Dankwart A. Rustow). *International Journal*, 20(2), 271-272.

10. NİYAZİ BERKES'İN ESERLERİ ÜZERİNE YAPILAN KİTAP TANITIMLARI/ HABERLER:

Ahmad, Aziz. (Mart 1973). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *International Journal of Comparative Sociology*, 14(1-2), 155.

Alpay, Şahin. (23 Aralık 1982). Niyazi Berkes-Atatürk ve Devrimler. *Cumhuriyet*, s. 5.

Anonim. (Ekim 1965). Book Reviews (The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes). *The Muslim World*, 55(4), 362-388.

Beckingham, Charles F. (1977). Essays on Islamic Civilization Presented to Niyazi Berkes by Donald P. Little. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*, 40(2), 445-446.

Bisalman, Kemal. (08 Ekim 1969). Arap Dünyası ve Biz Türkler. *Milliyet*, s. 2.

Boratav, Korkut. (15 Nisan 1998). 'Unutulan Yıllar'. *Cumhuriyet*, s. 10.

Ç., A.[107] (Ekim 1997). Unutulan Yıllar. *Virgül*, 1, 68.

[107] Kaleme aldığı kitap tanıtım yazısının sonunda açık kimliği yerine "A.Ç." şeklinde harf kısaltmalarını kullanan yazarın, derginin editörlerinden Ali Çalışkan'ın olması yüksek ihtimaldir.

D., E. (Kasım 1961). Turkish Nationalism and Western Civilization, by Ziya Gökalp; Trans. and Ed. by Niyazi Berkes. *Midwest Journal of Political* Science, 5(4), 416-417.

D., H. (1965). The Development of Secularism in Turkey (Le développement du sécularisme en Turquie) by Niyazi Berkes. *Archives de sociologie des religions*, 19, 175.

Davison, Roderic H. (İlkbahar 1960). Turkish Nationalism and Western Civilization. Selected Essays of Ziya Gökalp. Translated and Edited with an introduction by Niyazi Berkes. *The Middle East Journal*, 14(2), 224-225.

Davison, Roderic H. (Ekim 1965). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *The American Historical Review*, 71(1), 265-266.

De Jong, Frederick. (Nisan 1984). Essays on Islamic Civilization Presented to Niyazi Berkes by D. P. Little. *Middle Eastern Studies*, 20(2), 245-248.

Dino, Guzine. (Ağustos 1965). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *Journal of the Economic and Social History of the Orient.* 8(1), 108-109.

Ertuğ, Hasan Refik. (Ağustos 1942). Kitaplar: Orijinal Bir Eser. *Siyasî İlimler Mecmuası*, 137, 185-187.[108]

Erdoğan, Mehmet. (Kasım 2003). Niyazi Berkes ve Türkiye'de Çağdaşlaşma. *Diyanet Aylık Dergi*, 155, 58-59.

Ertuğ, Hasan Refik. (Ekim 1942). Kitaplar: Köylerimize Dair Bir Tetkik Kitabı. *Siyasî İlimler Mecmuası*, 139, 286-288.[109]

Ertuğ, Hasan Refik. (Temmuz 1946). Kitaplar: "Siyasî Partiler" Adlı Esere Dair… *Siyasî İlimler Mecmuası*, 184, 208-211.[110]

[108] "Değerli arkadaşım, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji doçenti Niyazi Berkes, orijinal bir çalışma mahsulü olan Propaganda Nedir? adlı eserini neşretti. Bu kitap, Niyazi Berkesin, Polis Enstitüsünde verdiği derslerin bir araya toplanmasından meydana getirilmiştir. Yıllarca kürsü işgal etmiş profesörlerin tedris ettikleri dersin notunu bile talebelerine vermeğe muktedir olamadığına sık sık tesadüf edilirken bir senelik öğretimin hemen sonunda derslerini bir kitap haline koyan bu yüksek tahsil hocasını alkışlamamak elden gelmez." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 185.

[109] "Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi sosyoloji doçenti değerli arkadaşım Niyazi Berkes, "Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi sosyoloji çalışmalarına bağlı olarak 1940 yılından itibaren Ankara Vilayetinde bulunan bazı köylerde yapılan müşahade ve araştırmaların ilk mahsulü" olarak bir eser neşretti." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 286.

Hames, Constant. (1977).Essays on Islamic Civilization, Presented to Niyazi Berkes by Donald P. Little. *Archives de sciences sociales des religions*, 44.2, 255.

Hickman, William C. (1980). Essays on Islamic Civilization Presented to Niyazi Berkes by Donald P. Little. *Journal of the American Oriental Society*, 100(2), 148-149.

Howard, Harry N. (Mayıs 1965). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* (Dosya: Intergovernmental Relations in the United States), Vol. 359, 234-235.

Jäschke, Gotthard. (1959). Turkish Nationalism and Western Civilization by Niyazi Berkes; Ziya Gökalp. *Die Welt des Islams*, New Series. 6(1/2), 172-173.

Jäschke, Gotthard. (1965). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *Die Welt des Islams*, New Series, 10(1/2), 108-109.

Jurji, Edward J. (1966). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *Journal of Church & State,* 8(1), 133-135.

Kirk, George. (Aralık 1960). Turkish Nationalism and Western Civilization: Selected Essays of Ziya Gökalp by Niyazi Berkes. *The Journal of Modern History*, 32(4), 402.

Kızılkaya, Ahmet. (2010). Niyazi Berkes: Teokrasi ve Laiklik. *Muhafazakar Düşünce***,** 6(24), 275-282.

Koçak, Cemil. (Kasım 1997). Niyazi Berkes'in Anıları Üzerine. *Toplumsal Tarih*, 8(47), 60-62.[111]

Lewis, Bernard. (Haziran 1960). Turkish Nationalism and Western Civilization: Selected Essays. by Ziya Gökalp. Translated and Edited by Niyazi Berkes. *Political Science Quarterly*, 75(2), 281-284.

Lewis, Bernard. (1966). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies (SOAS), University of London*. 29(2), 384-387.

Mango, Andrew. (Nisan 1967). Purpose in Turkish Politics and Its Outcome. *Middle Eastern Studies*, 3(3), 301-308.

[110] "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Doçenti Niyazi Berkes, son günlerde Siyasî Partiler adlı bir eser yayımlamıştır… Niyazi Berkes'in bu defaki eseri, hemen hemen her aydını ilgilendirecek bir konuyu ele almış bulunuyor." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 208.

[111] Aynı yazının yer aldığı bir diğer kaynak olarak bkz. (Koçak 291-298)

McNeill, William H. (Aralık 1965). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *The Journal of Modern History*, 37(4), 481-482.

Perlmann, Moshe. (Nisan 1963). Turkish Nationalism and Western Civilization by Ziya Gökalp; Niyazi Berkes. *Jewish Social Studies*, 25(2), 164.

Sel, Kemal Salih. (02 Ağustos 1946). Kitap Sohbetleri: Hüseyin Rahmi'nin Sosyal Görüşleri (Yazan: Niyazi Berkes). *Cumhuriyet*, s. 2.

Svenson, Victor R. (1966). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *World Affairs*, 128(4), 262-263.

Taeschner, Franz. (1950). Bazi Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştirma by Niyazi Berkes. *Oriens*, 3(1), 126.

Tansel, Fevziye. (Ekim 1960). Niyazi Berkes, Turkish Nationalism and Western Civilization, Selected Essays of Ziya Gökalp. *Belleten*, 24(96), 669-679.

(Temmuz 1959) Turkish Nationalism and Western Civilisation. Selected Essays of Ziya Gökalp. Translated and Edited with an Introduction by Niyazi Berkes. *The Political Quarterly*, 30(3), 304-319.

Tunçay, Mete. (Ekim 1997). Niyazi Berkes'in Siyah-Beyaz Anıları. *Toplumsal Tarih*, 8(46), 63-64.

Webster, Donald E. (Mayıs 1960). Turkish Nationalism and Western Civilization: Selected Essays of Ziya Gökalp by Ziya Gökalp; Niyazi Berkes. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* (Dosya: International Co-Operation for Social Welfare-A New Reality), Vol. 329, 186.

Woodhead, Christine. (Mayıs 2001). The Development of Secularism in Turkey by Niyazi Berkes. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 28(1), 119-120.

Yön. (08 Ekim 1965). Prof. Niyazi Berkes'in Yeni Kitabı. 4(132), 11.

11. NİYAZİ BERKES HAKKINDA YAZILANLAR:

Adanır, Oğuz. (1999a). *TV Documentary on Niyazi Berkes: Görüntüler, Anılar, Yorumlar*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Adanır, Oğuz. (1999b). Kıbrıslı Bir Tarihçi Olan Niyazi Berkes'in Türkiye (Osmanlı-Anadolu) Tarihinin Bilimsel Bir Çerçeveye Oturtulmasındaki Katkı ve Tarih Anlayışı Üzerine Notlar. *2. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi / Tarih-Kıbrıs Sorunu-Bildiriler*. (s. 443-454). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Adanır, Oğuz. (2000). Türkiye'de 'Özgün Bir Tarih Felsefesi' Anlayışı Öncülerinden Niyazi Berkes Üzerine Notlar. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 115-126). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Adanır, Oğuz. (2010). *Eski Dünyaya Yeni Bir Bakış: Baudrillard, Berkes, Mauss ve Ülgener Üzerinden Kuramsal Bir Deneme*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Ahmad, Feroz. (1998). Niyazi Berkes (1908-1988): The Education of an Intellectual. (New Introduction by Feroz Ahmad). *The Development of Secularism in Turkey*. (s. xv-xxxii). New York: Routledge ve London: Hurst and Company.[112]

Ak, Gökhan. (2013). Türk Düşününde Yersiz Yurtsuz Bir Yalnızlık: Niyazi Berkes. *Motif Akademi*, (Kıbrıs Özel Sayısı-II), 2013/2, 196-217.

Aktar, Ayhan. (2000). Niyazi Berkes'in "Türkiye'de Çağdaşlaşma" Kitabını Yeniden Okumak. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 59-69). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Aktar, Ayhan. (2006). Niyazi Berkes'in Türkiye'de Çağdaşlaşma Kitabını Yeniden Okumak. *Türk Milliyetçiliği, Gayrımüslimler ve Ekonomik Dönüşüm*. (s. 249-262). İstanbul: İletişim Yayınları.

Altun, Fahrettin. (Mayıs 2004). Niyazi Berkes ve Eserleri Hakkında. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* (Dosya: Türk Siyaset Tarihi-Tanzimat'tan Günümüze), 2(1), 439-474.

Anonim. (1989). Macit Gökberk ile Söyleşi. *Toplum ve Bilim*, 45, 5-13.

Aral, Fahri. (2000). Niyazi Berkes'in Düşünce Dünyasi ve Eserleri. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu:*

[112] Bu yazı, Niyazi Berkes'in 1998 baskılı *The Development of Secularism in Turkey* başlıklı kitabının başında yer alan, Feroz Ahmad tarafından kaleme alınmış ve daha çok Berkes'in yaşam ve eğitim biyografisini işleyen detaylı bir tanıtım yazısı niteliğindendir.

Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999. (s. 107-113). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Arslanoğlu, Kaan. (2006). Niyazi Berkes. Ahmet Öz (Yay.Haz.). *Memleketimden Karakter Manzaraları*. (s. 195-232). İstanbul: İthaki Yayınları.

Aşık, Melih. (21 Aralık 1988). Niyazi Berkes. *Milliyet*, s. 9.

Atılgan, Gökhan. (2007). Niyazi Berkes'in Kemalizm Yorumu. *Bilgi ve Bellek* (Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi), 4(8), 17-37.

Aytaç, Ahmet Murat. (2006). 1960 Sonrası Düşünüşte Siyaset ve Toplum İlişkileri: Berkes, Küçükömer ve Mardin Üzerine Bir Deneme. *Toplum ve Bilim*, 106, 7-42.

Ayvazoğlu, Beşir. (02 Mayıs 1997). Berkes'e göre Milli Şef. *Zaman*, s. 13.

Azman, Ayşe. (2001). Niyazi Berkes-Mümtaz Turhan: Türk Modernleşmesine İki Bakış. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 29-46.

Azman, Ayşe. (2008). Niyazi Berkes: Ulusçuluk-Devrimcilik Ekseninde Kemalist Çağdaşlaşma Modelinin İnşası. *Sosyoloji Dergisi*, 3(17), 31-47.

Baran, Hüseyin ve Uçkun, Gürhan. (1999). Niyazi Berkes 1908-1988. Aytül Kasapoğlu. *60 Yıllık Gelenek-DTCF'de Uygulamalı Sosyoloji 1939-1999 (Berkes-Boran-Çağatay-Güler-Nirun)*. (s. 14-64). Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık ve Yayıncılık.

Berkes, Fikret. (2000). Niyazi Berkes ve Mediha Berkes'in 1940'lı Yıllarda Ankara Köylerinde Yaptıkları Sosyolojik Araştırmalar. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 1-7). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Berkes, Niyazi. (1999). Devrimcilik ve Batıcılık. Yusuf Çotuksöken (Haz.). *Atatürk Antolojisi*. (Gen.3.b.). (s. 131-137). İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Berkes, Niyazi. (2002). Unutulan Adam. Orhan Çakmak ve Attila Yücel (Der.). *Yusuf Akçura*. (s. 55-67). Ankara: Alternatif Yayınları.

Boratav, Pertev Naili. (Şubat 1989). Niyazi Berkes. *Ekonomi ve Politikada Görüş*, 27, 10-11.[113]

[113] Boratav'ın bu yazısı, *Ivry* dergisinde 12 Ocak 1989'da yayımlanmıştır. Ayrıntı için bkz. *a.g.y.*, s. 11.

Bozkurt, İsmail. (Yay.Haz.). (2000). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Böer, Ingeborg, Kappert, Petra ve Haerkötter, Ruth. (2012). Niyazi Berkes (Gamalı Haç ve Hitler Selamı). *Berlin'den Türkler Geçti (1871-1945): Osmanlılı ve Türk Tanıkların Anılarında Bir Metropol*. (Can Uralcan, Çev.). (s. 283-285). İstanbul: İleri Yayınları.

Coşkun, İsmail. (1991). Niyazi Berkes Üzerine. *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 3(2), 49-86.

Coşkun, İsmail. (1991). *Niyazi Berkes Üzerine*. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi - 2. Sayı, 1990-1991 Ayrı Basım. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Cumhuriyet. (29 Aralık 1988). Çağdaşlık savaşında iki bilimadamı. s. 7.

Cumhuriyet. (12 Aralık 1998). Sosyolog Berkes Anılacak. s. 7.

Cumhuriyet. (17 Aralık 1998). Berkes Anıldı: 'Kemalizmin yetiştirdiği bir aydın'. s. 5.

Çetik, Mete. (Nisan 1997). Dil-Tarih Tasfiyesi ve Hukuka Aykırılık. *Tarih ve Toplum*, 27(160), 5-13.

Çetik, Mete. (2000). Niyazi Berkes'in Türkiye'deki Meslek Hayatı ve Üniversiteden Atılması. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 71-83). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Çetik, Mete. (Haz.). (2008). *Üniversitede Cadı Avı: 1948 DTCF Tasfiyesi ve P.N. Boratav'ın Müdafaası*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Demir, Remzi ve Atılgan, Doğan. (2008). Niyazi Berkes (1908-1988). *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve Türkiye'de Beşerî Bilimlerin Yeniden İnşası: Elli Portre*. (s. 58-59). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Dinçşahin, Şakir. (2009). The Environment and Early Influences Shaping Political Thought of Niyazi Berkes in British Cyprus, 1908-1922. *Journal of Cyprus Studies*, 15(37), 65-89.

Dirlik, Andre. (2000). The Montreal Years (1952-1975): Dilemma Over Western Civilization. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 9-18). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Dost, Ayfer. (Haziran 2007). Korkut Boratav ile Söyleşi: 1947-48 Dil-Tarih'teki Tasfiye Üzerine. *Toplumsal Tarih*, 162, 36-41.

Ekşi, Sirel. [Söyleşi]. (12 Ağustos 2000). Sıradışı Bir Belgesel ['Görüntüler, Anılar, Yorumlar' Niyazi Berkes Belgeseli, 1999, 40 dk., İzmir]. *Hürriyet Ege*, s. 5

Erdem, Tevfik. (2000). Berkes ve Küçükömer'de Batılılaşma. *Türkiye Günlüğü*, 61, 9-22.

Ertuğ, Hasan Refik. (Kasım 1941). Kitaplar: Değerli Bir Tercüme. *Siyasî İlimler Mecmuası*, 128, 353-354.[114]

Fedai, Harid. (2000). Niyazi Berkes'in Kıbrıs Günleri Üzerine Bazı Değinmeler. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 39-58). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Geçgin, Ercan. (Ekim 2010). Niyazi Berkes'in Düşününden Hareketle Türkiye'nin Batılılaşma sancısı. *Yurt ve Dünya*, 1, 21-32.

Görgün Baran, Aylin. (2012). Türkiye Sosyolojisine Katkıları Açısından Niyazi Berkes'de Batılılaşma ve Çağdaşlaşma Sorunu. *Journal of Turkish Studies*, Cilt 37, 69-87.

Gündüz, Olgun. (2011). Niyazi Berkes veya Bir Dönemin Gergin Serüveni Üzerine. *Sosyologca Dergisi*, 1(1), 159-166.

Güneş, Hurşit. (07 Ekim 2002). Niyazi Hoca, Leheb Suresi ve Türkçe İbadet. *Milliyet*, s. 9.

Gürses, Fatma. (2008). Niyazi Berkes'in Türk Kitle İletişim Tarihine Katkıları. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 39-59.

Ismael, Tareq Y. ve Ismael, Jacqueline S. (2000). Professor Dr. Niyazi Berkes, The Professor, The Academic Activist and His Thoughts: The Canadian Period-A Personal Reflection. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 19-29). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

[114] "Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doçentlerinden arkadaşımız Niyazi Berkes, Harvard Üniversitesi Ekonomik Tarih Profesörü N.S.B. Gras'ın "An Introduction to the Economic History" adlı eserini tercüme ederek "Ekonomik Sosyolojiye Giriş" adı altında neşretti." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 353.

Kafadar, Osman. (2004). Niyazi Berkes. Ahmet Cevizci (Ed.). *Felsefe Ansiklopedisi*, Cilt 2. (s. 331-333). İstanbul: Etik Yayınları.

Karaaslan Şanlı, Halise. (2011). Basında ve Mecliste 1948 Tasfiyesine İlişkin Tartışmaların Söylemi. *Kültür ve* İletişim, 14(1), 105-133.

Kayalı, Kurtuluş. (Haziran-Temmuz 1986). Niyazi Berkes'in Türk Düşün Hayatındaki Etkileri. *Büyük Meclis*, 20, 28-30.

Kayalı, Kurtuluş. (01 Ocak 1989). Yalnız Bir Düşün Adamı. *Cumhuriyet Gazetesi Çerçeve Eki*, s. 12.

Kayalı, Kurtuluş. (Şubat 1989). Hocam Niyazi Berkes'in Ardından. *Tarih ve Toplum*, 11(62), 7-8.

Kayalı, Kurtuluş. (Şubat 1989). Niyazi Berkes'in Tarihsel ve Sosyolojik Çalışmalarının Türk Düşün Yaşamı Üzerindeki Etkileri. *Argos*, 6, 76-80.

Kayalı, Kurtuluş. (Mart 1989). Hilmi Ziya Ülken, Dil-Tarih Hocaları ve 1948 Tasfiyesi. *Tarih ve Toplum*, 11(63), 50-56.

Kayalı, Kurtuluş. (1989). İntisap Ahlâkı Niyazi Berkes ve Arkadaşlarından O Kadar Uzak ki. *Bilim ve Sanat*, 95, 16-18.

Kayalı, Kurtuluş. (1994). Niyazi Berkes'in Tarihsel ve Sosyolojik Çalışmalarının Türk Düşün Yaşamı Üzerine Etkileri. *Türk Düşünce Dünyası Üzerine Sınırlı Değerlendirmeler I*. (s. 113-132). Ankara: Ayyıldız Yayınları.[115]

Kayalı, Kurtuluş. (1994). Bir Yalnız Adam: Niyazi Berkes. *Türk Düşünce Dünyası Üzerine Sınırlı Değerlendirmeler I*. (s. 133-138). Ankara: Ayyıldız Yayınları.[116]

Kayalı, Kurtuluş. (1994). Niyazi Berkes'in Akademik Ahlakı. *Türk Düşünce Dünyası Üzerine Sınırlı Değerlendirmeler I*. (s. 139-147). Ankara: Ayyıldız Yayınları.

Kayalı, Kurtuluş. (1994). Hilmi Ziya Ülken Dil-Tarih Hocaları ve 1948 Tasfiyesi. *Türk Düşünce Dünyası Üzerine Sınırlı Değerlendirmeler I*. (s. 176-198). Ankara: Ayyıldız Yayınları.[117]

[115] Kurtuluş Kayalı'nın bu yazısı, "Kayalı, Kurtuluş. (Şubat 1989). Niyazi Berkes'in Tarihsel ve Sosyolojik Çalışmalarının Türk Düşün Yaşamı Üzerindeki Etkileri. *Argos*, 6, 76-80" künyeli makalesinin, yazar tarafından makale derlemesi olarak yayınlanmış telif eserindeki halidir.

[116] Kurtuluş Kayalı'nın bu yazısı, "Kayalı, Kurtuluş. (Şubat 1989). Hocam Niyazi Berkes'in Ardından. *Tarih ve Toplum*, 11(62), 7-8" künyeli makalesinin, yazar tarafından makale derlemesi olarak yayınlanmış telif eserindeki halidir.

Kayalı, Kurtuluş. (1999). Nihayet Gerçekleşen Bir Niyazi Berkes Sempozyumu Üzerine Bazı Düşünceler. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 5(19), 45-51.

Kayalı, Kurtuluş. (2000). Niyazi Berkes Ya Da İyimserlikten Kötümserliğe Sürüklenmesine Karşın Düşünsel Tercihinde Israrlı Bir Entelektüelin Portresi. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 97-106). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Kayalı, Kurtuluş. (2000). Niyazi Berkes ya da İyimserlikten Kötümserliğe Sürüklenmesine Karşın Düşünsel Tercihinde Israrlı Bir Entellektüelin Portresi. *Doğu Batı Dergisi,* 3(12), 74-85.[118]

Kayalı, Kurtuluş. (2008). Niyazi Berkes (1908-1988). M. Çağatay Özdemir (Der.). *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler-Eserler) I*. (s. 739-752). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Kayalı, Kurtuluş. (2009). Niyazi Berkes. Ahmet İnsel (Ed.). *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce*, Cilt-2: Kemalizm. (6.b.). (s. 338-341). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kaygı, Abdullah. (1992). Niyazi Berkes. *Türk Düşüncesinde Çağdaşlaşma*. (s. 272-294). Ankara: Gündoğan Yayınları.

Kaynardağ, Arslan. (29 Aralık 1988). Neden bocalıyoruz?. *Cumhuriyet*, s. 13.

Koçak, Cemil. (2012). Niyazi Berkes'in Anıları Üzerine. *Geçmiş Ayrıntıda Saklıdır*. (s. 291-298). İstanbul: Timaş Yayınları.

Kongar, Emre. (1989). Niyazi Berkes'in Ardından: Türkiye'nin Tarihsel Değişme Çizgisini Çözümleyen Araştırmacı-Düşünür. *Milliyet Sanat Dergisi*, 207, 36-37.

Kongar, Emre. (2000). Niyazi Berkes'de Çağdaşlaşma Kavramı. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 31-37). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

[117] Kurtuluş Kayalı'nın bu yazısı, "Kayalı, Kurtuluş. (Mart 1989). Hilmi Ziya Ülken, Dil-Tarih Hocaları ve 1948 Tasfiyesi. *Tarih ve Toplum*, 11(63), 50-56" künyeli makalesinin, yazar tarafından makale derlemesi olarak yayınlanmış telif eserindeki halidir.

[118] "Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği "İz Bırakan Kıbrıslı Türkler" sempozyumlar dizisi çerçevesinde düzenlenmiş "Niyazi Berkes sempozyumunda (21-23 Nisan 1999) sunulmuştur." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 75.

Kovanlıkaya, Çağlayan. (Ekim 1993). Niyazi Berkes ve Çağdaşlaşma Sorununa Eleştirel Bakış. Ali Akay (Ed.). *Toplumbilim* (Dosya: Türk Toplumbilimi Özel Sayısı), 2, 47-50.

Koz, M. Sabri. (2000). Niyazi Berkes'ten Hayrünnisa ve Pertev Naili Boratav'a Mektuplar. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 197-205). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Köktürk, Gökhan V. (2004). Baykan Sezer ve Niyazi Berkes'in Osmanlı Toplum Yapısı ve Batılılaşma ile İlgili Görüşlerinin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1, 57-66.

Kutluer, İlhan. (1992). Niyazi Berkes. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt-5, 507-508.

Little, Donald Presgrave. (Ed.). (1976). *Essays on Islamic Civilization: Presented to Niyazi Berkes*. Leiden, Netherlands: E. J. Brill.

Livaneli, Zülfü. (19 Mart 1998). Âlimin Ölümü. *Milliyet*, s. 5.

Mahsereci, Nalân. (2002). Türkiye Toplumbiliminde Özgün Bir Ad: Niyazi Berkes. *Bilim ve Ütopya*, 4(94), 86.

Mardin, Şerif. (1991). Türk Düşüncesinde Batı Sorunu. *Türk Modernleşmesi-Makaleler 4*. Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder (Der.). (s. 238-250). İstanbul: İletişim Yayınları.[119]

Mardin, Şerif. (2004). Türk Düşüncesinde Batı Sorunu. *Türk Modernleşmesi-Makaleler 4*. Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder (Der.). (13.b.). (s. 239-248). İstanbul: İletişim Yayınları.

Meriç, Cemil. (1978). Berkes'e Göre Çağdaşlaşma. *Mağaradakiler*. (s. 78-86). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Menemencioğlu, Nermin. (Ocak 1971). 200 Soru ve 500 Yıl. *Yeni Ufuklar Dergisi*, 19(224), 17-24.[120]

Mumcu, Uğur. (1994). *40'ların Cadı Kazanı*. (13.b.). İstanbul: Tekin Yayınevi.

[119] Mardin'in bu makalesi, ilk olarak *Politika* dergisinde 18 Ocak 1976 tarihinde yayınlanmıştır. Ayrıntı için bkz. *a.g.m.*, s. 238. Ancak yapılan araştırmada, 18 Ocak 1976 tarihli *Politika* dergisinde bu çalışmaya rast gelinmemiştir.

[120] "*Yazar, Niyazi Berkes'in "Türkiye İktisat Tarihi" kitabını değerlendirmektedir. Niyazi Berkes, sorular karşılığında yazdığı söz konusu kitabında 16. yüzyıl sonrasında Osmanlı Devleti'ni iktisat ve ekonomik bakımından ele almaktadır.*" (Gelir 769)

Mutluay, Rauf. (Kasım 1965). Bir Özet İhtiyacı. *Yeni Ufuklar Dergisi*, 14(162), 21-33.[121]

Nasrattınoğlu, İrfan Ünver. (2000). Niyazi Berkes'in "Asya Mektupları" Üzerine. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 187-195). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Nesim, Ali. (2000). Niyazi Berkes'in Kıbrıs Yıllarında Sosyal Kültürel ve Eğitimsel Yapı. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 127-133). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Nesin, Aziz. (2006). Mediha Esenel (Bir Mektup: 5 Aralık 1989). Ali Nesin (Der.). *Birlikte Yaşadıklarım Birlikte Öldüklerim*. (2.b.). (Nurcan Boşdurmaz, Elvan Topallı Güney ve Ali Nesin, Eski Yazıdan Çev.). (s. 243-246). İstanbul: Nesin Yayınevi.

Oktay, Ahmet. (23 Aralık 1988). Aydının Ölümü. *Milliyet*, s. 10.

Özberk, Feyziye. (Ekim 2008). Özgün ve Cesur Bir Düşünür: Niyazi Berkes. *Bilim ve Ütopya*, 14(172), 28-39.

Özcan, İsmail Çağrı. (Mayıs 1998). Niyazi Berkes'in Yanlışlıklar Komedyası, (1): "Unutulan Yıllar" Kitabında Unutulan Gerçekler. *Orkun*, 3, 16-19.

Özcan, İsmail Çağrı. (Haziran 1998). Niyazi Berkes'in Yanlışlıklar Komedyası, (2): Berkes'in, Milliyetçileri Küçültme Gayretleri. *Orkun*, 4, 22-24.

Özcan, İsmail Çağrı. (Temmuz 1998). Niyazi Berkes'in Yanlışlıklar Komedyası, (3): Berkes'ten Türkçülere İftira Kampanyası. *Orkun*, 5, 13-15.

Özdemir, M. Çağatay. (Ed.). (2013). Hilmi Ziya Ülken ve Niyazi Berkes. *Türk Sosyologları*. (s. 66-86). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Özer, İnan. (Haz.). (1993). Niyazi Berkes (21 Ekim 1908-1988). Emre Kongar (Ed.). *Türk Toplumbilimcileri-1*. (s. 237-278). İstanbul: Remzi Kitabevi.

[121] "*Niyazi Berkes'in "İki Yüz Yıldır Neden Bocalıyoruz", "Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler" incelemelerini ele alan yazar, yazıları dil ve anlatım bakımından değerlendirir. Yazar, yazıların dil ve anlatım yönünde hatalı olduklarını ve kitaplarının anlaşılmadığını belirtir. Örneklendirmek için kitapların özeti yapılarak; dil ve anlatım yanlışlıkları gösterilmiştir.*" (Gelir 699)

Özgürel, Avni. (2007). *TV Documentary on Niyazi Berkes: Portreler Galerisi*. Ankara: TRT Yapımı.

Özkırımlı, Atilla. (Kasım 1997). Unutulan Yıllar (Niyazi Berkes'in Aynı Adlı Eseri Üzerine). *Varlık*, 65(1082), 24-25.

Özlem, Doğan. (2000). Niyazi Berkes'in Bilim Anlayışı. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 135-149). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Pamuk, Şevket. (1989). Niyazi Berkes ve İktisat Tarihi. *Toplum ve Bilim*, 45, 15-17.

Pulur, Hasan. (17 Temmuz 2000). Hocalar ve Bakanlar… *Milliyet*, s. 3.

Reed, Howard A. (1997). Perspectives on the Evolution of Turkish Studies in North America since 1946. *The Middle East Journal*, 51(1), 15-31.

Sarmaşık, Belgin. (Der.). (2001). Niyazi Berkes'ten Attilâ İlhan'a… *Edebiyat Dünyasından Attilâ İlhan'a Mektuplar*. (s. 341). İstanbul: Otopsi Yayınları.

Sezer, Ruşen. (2000). Mektuplardaki Niyazi Berkes. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 151-186). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Sipahi, Esen Yücel. (2006). Türkiye'nin Modernleşme Sürecine Niyazi Berkes ve Şerif Mardin'in Yaklaşımları. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 12(48), 71-82.

Şahin, Funda. (Şubat 1989). Yakın Tarihimizin Diyalektiği ve Niyazi Berkes. *Cönk Gazetesi*, 1(3), 2-3.

Şaylan, Gencay. (29 Aralık 1988). Niyazi Berkes'in bıraktığı miras, değerli bir hazine - Çağdaşlığın neresindeyiz?. *Cumhuriyet*, s. 7.

Talu, Umur. (18 Mart 1998). Beynini Kurutan Ülke. *Milliyet*, s. 4.

Tanyol, Cahit. (26 Aralık 1988). Niyazi Berkes. *Güneş Gazetesi*, s. 4.

Tanyol, Cahit. (Ekim 1993). Boran'ın Ahlaki Kişiliği ve Niyazi Berkes. Ali Akay (Ed.). *Toplumbilim* (Dosya: Türk Toplumbilimi Özel Sayısı), 2, 37-39.

Topses, Mehmet Devrim. (2005). *Niyazi Berkes'te Kemalizm ve Çağdaşlaşma* [Bildiri]. *2. Ortak Türk Dili ve Kültürü Araştırmaları*

Sempozyumu. St. Kliment Ohridski Universitesi, Sofya ve Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Topses, Mehmet Devrim. (Eylül 2005). Niyazi Berkes'te Kemalizm ve Çağdaşlaşma. *Bilim ve Ütopya Dergisi*, 135, 45-48.

Topses, Mehmet Devrim. (2011). *Niyazi Berkes'in Sosyoloji Anlayışı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Topses, Mehmet Devrim. (2012). Niyazi Berkes'in Türk Modernleşmesine Bakışında Namık Kemal'e Yönelik Eleştirisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 46, 65-73.

Tunaya, Tarık Zafer. (29 Aralık 1988). Berkes'in Acı Gülüşü… *Cumhuriyet*, s. 2.

Tunaya, Tarık Zafer. (1989). Berkes'in Acı Gülüşü. *Medeniyetin Bekleme Odasında*. (s. 132-137). İstanbul: Bağlam Yayınları.[122]

Tunçay, Mete. (16 Şubat 1979). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi Üstüne (Prof. Niyazi Berkes'e Yanıt). *Cumhuriyet*, s. 5 ve 11.

Tunçay, Mete. (2012). Atatürk'ün Yöntemi ve Yönetimi Üzerine. (3.b.). *Eleştirel Tarih Yazıları*. (s. 151-160). Ankara: Liberte Yayınları.

Tüzecan, Temuçin. (22 Aralık 1988). Prof. Berkes Yalnız Öldü. *Milliyet*, s. 2 ve 8.

Ülkü Halkevleri Dergisi. (Mart 1941). Nâmık Kemal'in Yüzüncü Yıldönümü ve Matbuât: 1. Nâmık Kemal Islâhatçı, 17(97), 58-59.[123]

Vâ-Nû, Müzehher. (t.y.). Niyazi Berkes. *Bir Dönemin Tanıklığı*. (2.b.). (s. 131-136). İstanbul: Cem Yayınevi.

Yalçın, Aydın. (Kasım 1945). Bibliyografya: Ekonomik Sosyolojiye Giriş. *Siyasî İlimler Mecmuası*, 176, 460-463.[124]

Yalçın, Aydın. (Ocak 1989). Ölümünün Ardından: Niyazi Berkes. *Yeni Forum*, 10(224), 47-48.

[122] Tunaya, bu yazısını ilk olarak 29 Aralık 1988 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlamıştır. Ayrıntı için bkz. (Tunaya 2)

[123] Ülkü'de çıkan bu yazı, Niyazi Berkes'in Namık Kemal hakkında yaptığı ve Yurt ve Dünya'da yayımlanan bir çalışmasının tanıtımı maksadıyladır; "Niyazi Berkes, Yurd ve Dünya mecmuasının 1 İkincikânun 1941 târihli birinci sayısında Nâmık Kemal Islâhatçı (s. 13-16) adlı şâyan-ı dikkat bir mekale neşretdi." Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 58.

[124] "Harvard Üniversitesi, İktisat Tarihi Profesörü, N.S.B. Gras'ın 1922 de çıkan "An İntroduction to the Economic History" adlı eseri; Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Doçenti Niyazi Berkes tarafından yukarıki adla dilimize çevrilmiştir" Ayrıntı için bkz. a.g.y., s. 460.

Yavuz Helimoğlu, Muhsine. (06 Temmuz 1995). Gökberk, Berkes ve Gorbi. *Cumhuriyet*, s. 2.

Yavuz Helimoğlu, Muhsine. (15 Aralık 2001). Niyazi Berkes'i Anarken… *Cumhuriyet*, s. 2.

Yavuz, Hilmi. (Nisan 1974). Bir Osmanlı-Türk Felsefesi Niye Yok?. *Yeni Ufuklar Dergisi*, 21(247), 20-23.[125]

Yıldız, Aytaç. (2012). Niyazi Berkes ve Türkiye'de Çağdaşlaşma'nın Gelişimi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 46, 1-33.

Yorgancıoğlu, Oğuz M. (2000). Prof. Dr. Niyazi Berkes Üzerine Bir Değerlendirme 1908-1988. İsmail Bozkurt (Yay.Haz.). *İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 1. Sempozyumu: Niyazi Berkes: 21-23 Nisan 1999*. (s. 85-95). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Yön. (25 Haziran 1965). Niyazi Berkes'in Konferansı. 4(117), 6.

Yön. [Rauf Mutluay]. (12 Kasım 1965). Batılılaşma Çabası İçinde Atatürkçülük. 4(137), 8-9.[126]

12. McGILL ÜNİVERSİTESİ/KANADA'DA GÖREVLİ İKEN YÖNETMİŞ OLDUĞU LİSANSÜSTÜ TEZLERİ:[127]

Korterpeter, Carl Max. (Ağustos 1954). Turkish Language Reform: Step in the Modernisation of Islam in Turkey. (M.A.), III, 99 L. (MC7/K85).

Mushiru-Hagg. (Nisan 1964). Indian Muslims' Attitude to the British in the Early Nineteenth Century: A Case Study of Shah Aziz. (M.A.), VII, 139 L. (MG3/M987i).

Eickelman, Dale F. (Nisan 1967). Musaylimah: An Antropological Appriaisal. (M.A.), VI, 97 L. (C906/E34m).

---

[125] "*Yazar, Niyazi Berkes'in neden Osmanlı-Türk felsefesi olmadığına dair görüşlerini değerlendirir. Niyazi Berkes, bir felsefenin olmayışını, geleneksel düşünce biçimlerinden kurtulmamağa bağlamaktadır. Yazara göre ise, söz konusu felsefenin olmayışı; maddi üretim ilişkileri ile üretim güçleri arasındaki alt yapı çatışmasının sonucudur.*" (Gelir 800)

[126] Rauf Mutluay'ın *Yön*'de yayımlanan bu yazısı, aynı ay içerisinde *Yeni Ufuklar*'da neşrettiği yazısı paralelindedir ve yine Niyazi Berkes'in *Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler* (1965b) başlıklı eserini dil ve anlatım bakımından değerlendirmektedir.

[127] Bu kısımda yer verilen tüm lisansüstü tezleri bilgilerinin alındığı kaynak olarak bkz. (Coşkun 60-61)

Abdul, Musa Oladipupo Ajilogba. (Mart 1967). Islam in Ijebu ode. (M.A.), IX, 1988 L. (MIJ/A13933i).

Brown, Stuart E. (Şubat 1969). Tunusia and the Arab League (1956-1966). (M.A.), III, 162 L. (MBat3/B897t).

Dessouki, Ali E. H. (Nisan 1968). The Party as a Mass Political Organisation in Egypt: 1952-1967. (M.A.), Department of Economics Political Science, IV, 211 L. (MBb3/D974p).

Masud Muhammed Khâlid. (Mart 1969). Trends in the Interpretation of Islamic Law as Reflected in the Fatâwâ Literature of Deoband School: A Study of Attitudes of the Ulamâ of Deoband to Certain Social Problems and Inventions. (M.A.), VI, 106 L. (MG1/M4245t).

Dirlik, Andre. (Mart 1971). Abd al-Hamid ibn Bâdîs (1889-1940): Ideologist of Islamic Reformism and Leader of Algerian Nationalism. (Ph.D.), IV, 374 L. (MBaa3/D599).

Ruiz, Manual. (Haziran 1971). The Concept od Authority in pre Islamic Arabia (Its Legitimacy and Origin). (M.A.), XIX, 141 L. (C903/R934c).

Zaini, Muchtarom. (Nisan 1975). Santri and Abangan in Java. (M.A.), VIII, 169 L. (MJa1/Z21s).

Thomas, David, S. (Mart 1976). The Life and Thought of Yusuf Akçura (1876-1935). (Ph.D.), XVII, 222 L. (MC3/A313z/-T455L).

Brown, Stuart. (1976). The 'Young Tunusia' Movement. (Ph.D.), III, 248 L. (MBat3/B879y).

13. NİYAZİ BERKES HAKKINDA HAZIRLANAN TEZLER (Günümüzden Geçmişe Sırasıyla) (14 Aralık 2014 Tarihi İtibariyle):[128]

Dinçer, Hasan. (2012). *Niyazi Berkes'e Göre Kemalizm ve Çağdaşlaşma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.

[128] YÖK'ün resmi web sayfasındaki "Ulusal Tez Merkezi" kayıtlarında, tez başlıklarında "Niyazi Berkes" ifadesiyle yapılan taramada, doğrudan Niyazi Berkes hakkında yapılmış toplam sekiz adet tez kaydına rastlanmıştır. Bunlar, günümüze yakınlık sırasına göre 2003-2012 yılları arasında sıralanan; Hasan Dinçer, Ezgi Eloğlu, Şakir Dinçşahin, Emrah Özkan, Seyhan Sarp, Rana Çetin, Pervin Demirulus ve Gül Aktaş'a ait doktora ve yüksek lisans tezleridir. Bizim araştırmamız sırasında ilaveten tespit edebildiğimiz ve "Niyazi Berkes Hakkında Hazırlanan Tezler" kısmındaki tez listenin sonunda yer alan Hicret Kiraz Mert, İsmail Coşkun ve İbrahim Yalnız'a ait tezlere ise, "Ulusal Tez Merkezi" kayıtlarında denk gelinmemiştir. Ayrıntı için bkz. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/sistemGiris.jsp (Erişim tarihi: 11 Kasım 2014)

Eloğlu, Ezgi. (2011). *Niyazi Berkes'in Eserlerinde Türk Devrimi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Dinçşahin, Şakir. (2010). *A Study on Turkish Modernization and Kemalism: The Life, Times and Thoughts of Niyazi Berkes (Türkiye'de Çağdaşlaşma ve Kemalizm Üzerine Bir Çalışma: Niyazi Berkes'in Hayatı, Dönemi ve Düşünceleri)*. Yayınlanmış doktora tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özkan, Emrah. (2008). *Bir Düşün Adamı Olarak Niyazi Berkes*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Sarp, Seyhan. (2007). *Niyazi Berkes'in Çağdaşlaşma ve Eğitim ile İlgili Görüşleri*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çetin, Rana. (2006). *Niyazi Berkes'in Akademik ve Politik Düşünü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demirulus, Pervin. (2004). *Paradoksal Modernleşme: Türkiye'de Din Sorunu-Niyazi Berkes, Şerif Mardin ve Nilüfer Göle Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Aktaş, Gül. (2003). *Niyazi Berkes'te Çağdaşlaşma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Mert, Hicret Kiraz. (2003). *Niyazi Berkes'te Türkiye'nin Çağdaşlaşması ve Batılılaşma Sorunu*. Yayınlanmış lisans tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara.

Coşkun, İsmail. (1987). *Niyazi Berkes'te Doğu-Batı Problemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Programı, İstanbul.[129]

Yalnız, İbrahim. (1972). *Mümtaz Turhan'ın ve Niyazi Berkes'in Tanzimat ve Batıcılık Görüşlerinin Eleştirisi*. Yayınlanmamış lisans tezi (No.: TC 497), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, İstanbul.[130]

[129] Ayrıntı için bkz. (Tuna vd. 73)

[130] Ayrıntı için bkz. (Tuna vd. 48) Ayrıca "YÖK uygulaması ile 1982'den sonra Lisans Tezi yaptırılmamıştır." (Tuna vd. 21)

KAYNAKÇA

ADIVAR, Abdülhak Adnan-. *Osmanlı Türklerinde İlim*. (İkinci Tabı). İstanbul: Maarif Matbaası, 1943.

AHMAD, Feroz. "Niyazi Berkes (1908-1988): The Education of an Intellectual. (New Introduction by Feroz Ahmad)". Niyazi Berkes. *The Development of Secularism in Turkey*. New York: Routledge ve London: Hurst and Company, 1998. xv-xxxii.

AVŞAR, Zakir ve EMRE KAYA, Ayşe Elif. "Cumhuriyet Türkiyesi'nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği." *Turkish Studies* 8. 5 (2013): 73-90.

AYDIN, Songül. *12 Mart 1971 Öncesinde Ant Dergisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi SBE, 2008.

BALTACIOĞLU, Tuna. *Yeni Adam Günleri-Yaşantı*. İstanbul: YKY, 1998.

BARUTÇU, Zübeyir. *Tek Parti Döneminde Muhalif Bir Dergi: "Yurt ve Dünya"*. Yayınlanmış doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE, 2012.

BERKES, Niyazi. *Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma-Birinci Kitap*. Ankara: DTCF Felsefe Enstitüsü Neşriyatı, 1942.

----------. "Günün Terimleri: Irk ve Irkçılık." *Yurt ve Dünya* 3. 24 (30 Aralık 1942): 438-441.

----------. "Aristo (M.Ö. 384-322)." *Tercüme* 7. 39-40 (19 Kasım 1946): 222-30.

----------. *İkiyüz Yıldır Neden Bocalıyoruz?*. (2.b.). İstanbul: İstanbul Matbaası, 1965a.

----------. *Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*. İstanbul: Yön, 1965b.

----------. *Türk Düşününde Batı Sorunu*. Ankara: Bilgi, 1975a.

----------. *Atatürk ve Devrimler*. İstanbul: Adam, 1982a.

----------. "Kişisel Anılar". *Atatürk ve Devrimler*. İstanbul: Adam, 1982b: 11-27.

----------. "Geçmişteki Anayasalarımız". *Atatürk ve Devrimler*. İstanbul: Adam, 1982c. 28-39.

----------. *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*. İstanbul: Adam, 1985.

----------. *Unutulan Yıllar*. Ruşen Sezer (Yay.Haz.). İstanbul: İletişim, 1997.

----------. "Türkiye'de Çağdaşlaşma Olgusu". Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay (Eds.). *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2000. 105-125

----------. "Başından Sonuna Doğru: Atatürk Zamanı." *Atatürkçülük Nedir*. İstanbul: İleri, 2003. 162-190.

BERKES, Niyazi, EYÜBOĞLU, Sabahattin ve Mehmet SEYDA. (Fethi Naci, Düz.). "Yön'ün Soruşturması: Milli Kültür ve Batı Kültürü ile İlişkiler." *Yön* 4. 127 (03 Eylül 1965): 14-15.

COŞKUN, İsmail. "Niyazi Berkes Üzerine." *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi* 3. 2 (1991): 49-86.

DARENDELİOĞLU, İlhan. "1925-1950 Arası Solcu ve Komünist Organları". *Türkiye'de Komünist Hareketleri*. (5.b.). İstanbul: Toker, 1979. 320-339.

DİNÇŞAHİN, Şakir. *A Study on Turkish Modernization and Kemalism: The Life, Times and Thoughts of Niyazi Berkes (Türkiye'de Çağdaşlaşma ve Kemalizm Üzerine Bir Çalışma: Niyazi Berkes'in Hayatı, Dönemi ve Düşünceleri)*. Yayınlanmış doktora tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi SBE, 2010.

DOĞRU, Necati. "Bir yıldız daha kaydı". *Milliyet* 01 Şubat 1991: 5.

ERKAL, Mustafa E. ""Fındıkoğlu Bibliyografyası"na Ek (1958-1971)". *1975 Yılı Sosyoloji Konferansları-Onüçüncü Kitap*. İstanbul: İ.Ü.Yayını, 1976. 84-102.

ERTUĞ, Hasan Refik. "Siyasî İlimler Mecmuası." *Siyasî İlimler Mecmuası* 229 (1950): 2-4.

GELİR, Yakup. *Yeni Ufuklar Dergisinin Sistematik Tahlili ve Edebiyatımızdaki Önemi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, 2007.

GÜVEN, Tansel. *Siyasi İlimler Mecmuası (1931-1955) - İnceleme ve Dizin*. Ankara: A.Ü. SBF KAYAUM Müdürlüğü Yayını, 2010.

http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.1974.tb03167.x/abstract, 26 Ekim 2014.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/sistemGiris.jsp, 11 Kasım 2014.

KAYALI, Kurtuluş. "Nihayet Gerçekleşen Bir Niyazi Berkes Sempozyumu Üzerine Bazı Düşünceler." *Folklor/Edebiyat Dergisi* 5. 19 (1999): 45-51.

KOÇAK, Cemil. "Niyâzi Berkes'in Anıları Üzerine". *Geçmiş Ayrıntıda Saklıdır*. İstanbul: Timaş, 2012. 291-298.

KURDAKUL, Şükran. *Cezaevinden Babıali'ye Babıali'den TİP'e Anılar*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2003.

LITTLE, Donald Presgrave. (Ed.). "The Publications of Niyazi Berkes". *Essays on Islamic Civilization: Presented to Niyazi Berkes*. Leiden, Netherlands: E. J. Brill, 1976. 1-7.

"Milli Kütüphane Yasak Kitap Deposu." *Milliyet* 21 Eylül 1989: 12.

ÖZDEMİR, Hikmet. "Ek-3: Yön'de Birden Fazla Yazısı Çıkanlar, Yazma Sıklıkları ve En Çok İşledikleri Konular". *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı: Yön Hareketi*. Ankara: Bilgi, 1986. 328-333.

ÖZER, İnan. (Haz.). "Niyazi Berkes (21 Ekim 1908-1988)". Emre Kongar (Ed.). *Türk Toplumbilimcileri-1*. İstanbul: Remzi, 1993. 237-278.

SEZER, Ruşen. (Yay.Haz.). "Niyazi Berkes Bibliyografyası". Niyazi Berkes. *Unutulan Yıllar*. İstanbul: İletişim, 1997. 503-7.

SOYDEMİR, Ç. Begüm. "Mühürdar: Nazım Hikmet." *Milliyet* 08 Kasım 1998: 10.

SOYSAL, İlhami. "Yassah!.." *Milliyet* 15 Temmuz 1987: 11.

SÖNMEZ, Sevengül. (Haz.). *A'dan Z'ye Sabahattin Ali*. İstanbul: YKY, 2009.

ŞEVKET, Süleyman. *Güzel Yazılar, Cilt: 1*. İstanbul: Türkiye Matbaası, 1934.

TOPUZ, Hıfzı. *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi, 2003.

TUNA, Korkut, COŞKUN, İsmail ve Hayati Tüfekçioğlu. (Haz.). *Türkiye'de Sosyolojinin 75. Yılı: 1914-1989*. İstanbul: İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1989.

TUNAYA, Tarık Zafer. "Berkes'in Acı Gülüşü…" *Cumhuriyet* 29 Aralık 1988: 2.

YÜCEL, Hasan-Âli. "Sunuş Yazısı." *Tercüme* 3. 13 (19 Mayıs 1942): 1-2.

----------. "Açılış Tebriği Mesajı." *A.Ü. DTCF Dergisi* I. 1 (Kasım-Aralık 1942): 3.